

I hvilken utstrekning rammer straffeloven § 231 befatning med narkotika ment til bruk i religiøs sammenheng?

Kandidatnummer: 130

Antall ord: 14 923

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. desember 2015

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
1.1 Presentasjon av emnet og aktualitet	3
1.2 Grunnloven eller EMK?	5
1.2.1 Det norske fokuset.....	6
1.2.2 Kort om bruk av narkotika etter legemiddeloven § 31 og EMK.....	7
1.3 Presisering av oppgavens problemstilling.....	7
1.4 Faktisk kildetilfang.....	7
1.4.1 Fokus på peyote og fleinsopp.....	8
1.5 Rettskildebildet.....	8
1.5.1 FN-konvensjonene om narkotika fra 1961, 1971 og 1988.....	9
1.5.2 USA.....	12
1.5.3 Latin-Amerika	14
1.5.4 Europa	14
2. EMK artikkel 9 første ledd.....	17
2.1 Everyone has the right to freedom of thought.....	17
2.2 Freedom to manifest his religion or belief	20
2.2.1 Religion or belief.....	20
2.2.2 Manifestation of religion.....	21
3. Inngrepshjemmelen i artikkel 9 annet ledd.	23
3.1 Prescribed by law	24
3.1.1 EMDs tolkning av lovskravet.....	24
3.1.2 Er politiets hjemmel for beslag og inndragning av fleinsopp og peyote i tråd med lovskravet i EMK?	25
3.2 Krav om et legitimt formål for å gripe inn i religionsutøvelsen.....	27
3.2.1 Den norske begrunnelsen for et forbud mot narkotika.....	27
3.2.2 Formålmessigheten til narkotikaforbudet	28
3.3 Er det nødvendig i et demokratisk samfunn å straffe befatning med peyote, fleinsopp og ayahuasca til religiøs bruk?	29
3.3.1 Den grunnleggende avveiningen mellom behovet for inngrep på den bestemte måten, og religionsfriheten.....	31

3.3.2	Hvor viktig er rusmiddelet for den religiøses ritual?	31
3.3.3	Hvor ofte brukes rusmiddelet?	33
3.3.4	Skadevirkninger ved bruk av fleinsopp og peyote	33
3.3.5	Er det gitt tilstrekkelig informasjon om sakramentet?	40
3.3.6	Deltar barn i seremonien?	40
3.3.7	Er straff av religiøse rusbrukere et nødvendig virkemiddel for å oppnå statens målsettinger med narkotikaforbudet?	41
4.	Referanser.....	44

«Thus resulted the strange paradox that the substances regarded as a social evil and a law-enforcement problem in the mainstream dominant culture are the sacrament of one particular sub-culture within that larger society». - Ralph Metzner, 2013.

1. Innledning

1.1 Presentasjon av emnet og aktualitet

Seremonier med peyote-kaktus, fleinsopp og andre planter har blitt gjennomført i tusener av år. Felles for disse plantene er at de inneholder psykoaktive stoffer, legaldefinert i narkotikaforskriften § 3 annet ledd som stoffer med en «effekt på sentralnervesystemet i form av stimulering eller nedstemthet med minst én av følgende virkninger: hallusinasjoner, forstyrrelser i motoriske funksjoner, tenkning, adferd, oppfattelse eller sinnsstemning». En rekke slike stoffer som gir berusende effekt er i medhold av § 3 definert som narkotika og forbudt.

Mens fleinsopp er brukt i store deler av verden, har peyote-seremonier særlig funnet sted i Nord- og Latin-Amerika. Deltakerne kler seg opp i sine beste klær, konsumerer peyote og synger og ber for å kunne oppnå direkte kontakt med Gud.¹ Et slikt rusmiddel som lar mennesket komme i kontakt med det guddommelige, kalles et *enteogen*.² Peyoten gir en berusende effekt gjennom virkestoffet meskalin. Deltakerne forteller om religiøse visjoner, mens vitenskapen benytter ordet hallusinasjoner om disse erfaringene. Fleinsopp inntas i lignende ritualer, for eksempel i enkelte samiske miljø.³

I 1971 ble meskalin forbudt i FN-konvensjonen om psykotrope stoffer. I USA hadde stoffet allerede vært forbudt siden 1950-tallet, men med et unntak for urbefolkningen fra 1965. Unntaket ble innført som en anerkjennelse av at peyote-ritualet hadde en sentral rolle i religionsutøvelsen til urbefolkningen i USA.⁴

Av forarbeidene til FN-konvensjonen fremgår det at konsipistene var bevisst på problemstillingen med religiøs bruk.⁵ Artikkel 32.4 åpnet derfor for at stater kunne reservere seg ved tiltredelsen for så vidt gjaldt planter regulert av FN-konvensjonen dersom de brukes av «small, clearly defined groups in magical or religious rites». For øvrig krever konvensjonen at brudd på narkotikalovgivningen blir gjort til en «punishable offense», med mindre det er til medisinsk eller vitenskapelig bruk, jf. artikkel 22 jf. artikkel 5. Canada,

---

¹ Douglas Laycock, "Peyote, Wine and the First Amendment", *Christian Century*, 1989 s. 876 flg.

² Marc-Antoine Crocq, "Historical and cultural aspects of man's relationship with addictive drugs" i *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 2007, side 355-361.

³ Andreas Winsnes, *Naturreligioner og psykoaktive planter*, Oslo 2007 s. 223.

⁴ En god redegjørelse for unntaket slik det så ut den gang gis av statsadvokat Theodore B. Olsons i sitt vitnemål for Kongressen, *Peyote Exemption for Native American Church*, US Department of Justice 1981.

⁵ Gjengitt i Adolf Lande, *Commentary on the Convention on Psychotropic Substances*, New York 1976 s. 385-386.

Mexico, Peru og USA er per 5. desember 2015 de eneste landene som har benyttet seg av reservasjonsretten i artikkel 32.4.⁶

Globaliseringen har gjort at disse ritualene ikke lenger bare gjennomføres av «small, clearly defined groups» i visse land på det amerikanske kontinent, men også i land som ved tiltredelsen til psykotrop-konvensjonen hadde liten foranledning til å reservere seg for slike grupper. I dag gjennomføres ritualer med planter med psykoaktiv effekt i blant annet Spania, Frankrike, Tyskland, Nederland og Italia, så vel som i store deler av Latin-Amerika.⁷

Denne oppgaven anlegger et norsk perspektiv, og spør hvordan norske domstoler de lege lata skal behandle slike ritualer.

I Norge har religiøse ritualer med rus funnet sted i hvert fall siden 2005.⁸ Ritualene gjennomføres med peyote, fleinsopp eller ayahuasca, en te laget av blant annet av en plante som inneholder det illegale rusmiddelet DMT. Ritualene gikk uhindret frem til juni 2013, da politiet beslagla et stort kvantum peyote og fleinsopp ment til seremoniell bruk. Politiet vurderer dette som oppbevaring av narkotika, som er straffbart etter den dagjeldende straffeloven 1902 § 162 så vel som straffeloven 2005 § 231. Påtalemyndigheten har imidlertid signalisert til siktede at de tenker å henlegge saken fordi motivet var religiøst.⁹ Tiltale er per 7. desember 2015 enda ikke tatt ut.

Henleggelse av slike saker, der politiet inndrar plantene, kan anses som en kompromiss mellom politiets ansvar for å ivareta narkotikalovgivningen og den særstillingen religiøs bruk, sammenlignet med rekreasjonell bruk, av narkotika står i. Dette er imidlertid en uheldig løsning for den religiøse, som uavhengig av straff likevel blir betegnet som en kriminell. Dersom bruken som følge av en overordnet norm skulle være lovlig, er det dessuten et uhjemlet inngrep i eiendomsretten. Heller ikke for påtalemyndigheten er dette noen god løsning i lengden, og det er behov for en avklaring.

Straffeloven 2005 § 231, som undersøkes i denne oppgaven, har intet eksplisitt unntak for religiøs bruk, men både Grunnloven og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) beskytter religionsutøvelsen.¹⁰ Grunnloven og EMK går ved en kollisjon foran straffeloven,

---

⁶ Se FN's nettside om konvensjonen.

⁷ Se nærmere gjennomgang i Beatriz Caiuby Labate og Henrik Jungaberle, *The Internationalization of Ayahuasca*, Zürich 2011.

⁸ Winsnes s. 220

⁹ Korrespondanse med siktede.

¹⁰ Se del 1.2.2 om valget mellom Grunnloven § 16 og EMK artikkel 9.

jf. lex superior og menneskerettsloven § 3. Antakelig kan en henvisning til disse normene tolkes inn i straffebudet mot narkotika, som kun rammer «ulovlig» befatning med narkotika, jf. § 231. En befatning som er beskyttet av EMK eller av Grunnloven, er ikke «ulovlig», og rammes ikke av straffebudet.

Oppgaven søker på denne bakgrunn å belyse i hvilken utstrekning befatning med narkotika ment til religiøs bruk er beskyttet fra straffeforfølgning.

1.2 Grunnloven eller EMK?

Grunnloven § 16 første punktum proklamerer innbyggernes «frie religionsutøvelse», mens EMK artikkel 9 fastslår at «everyone» har retten til «freedom of thought, conscience and religion». Det er videre en rett til å utøve religionen sin, som staten kan gripe inn i på visse vilkår, nærmere presentert i oppgavens del 3.

EMK artikkel 9 er fyldigere, og det har vært reist spørsmål om den også gir et sterkere vern for individet enn det Grunnloven gir. Lønning-utvalget, som forberedte revisjonen av Grunnloven forut for 200-årsjubileumet, forutsatte at Grunnloven § 16 ga et utilstrekkelig vern av religionsfriheten. Utvalget foreslo en ny bestemmelse, skåret over samme lest som EMK artikkel 9.¹¹ Stortingskomiteens flertall avviste imidlertid forslaget, da den fant dagens vern «godt» og dessuten ikke ønsket å oppheve formuleringen om at den norske kirke forblir Norges folkekirke.¹²

Jørgen Aall antar på denne bakgrunn at EMK artikkel 9 gir et sterkere vern for individet enn det Grunnloven § 16 gir.¹³

Dersom denne forståelse legges til grunn, kan det, som Vibeke Blaker Strand viser til, likevel argumenteres for at Grunnloven må tolkes slik at rekkevidden av grunnlovsvernet sammenfaller med vernet som følger av EMK, slik at man unngår tolkningsresultater som innebærer at Grunnloven antas å gi et *svakere* vern enn det som følger av konvensjonene.¹⁴ Dette forutsetter uansett en forutgående tolkning av innholdet i regelen i EMK artikkel 9.

---

¹¹ Dok.nr. 16 (2011-2012), side 158.

¹² Innst.186 S. (2013-2014), punkt 2.1.7.

¹³ Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave, Bergen 2015 side 253

¹⁴ Vibeke Blaker Strand, «Forholdet mellom den norske Grunnlovens menneskerettigheter, de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene og ordinær lovgivning - Særlig om religionsfrihet og vern mot diskriminering» i *Retfærd*, 2007 side 1-27, på side 4.

Det er derfor EMK artikkel 9 som tolkes for å undersøke i hvilken grad religiøs befatning med narkotika er «ulovlig» etter § 231. En innførsel, oppbevaring med videre beskyttet av menneskerettighetene vil ikke være «ulovlig», og dermed heller ikke straffbar.

1.2.1 Det norske fokuset

I denne oppgaven er spørsmålet hvilket resultat norske domstoler skal komme til, dersom et spørsmål om religiøs bruk av narkotika dukker opp. Bøhler-dommen, inntatt i Rt.2000.996, er den grunnleggende avgjørelsen om hvordan norske domstoler skal tolke EMK. Høyesterett fastslo at norske domstoler skal anvende «de samme tolkingsprinsipper som EMD» ved tolkningen av konvensjonsrettighetene.¹⁵ «I den utstrekning det er tale om å avveie ulike interesser eller verdier mot hverandre, må norske domstoler – innenfor den metode som anvendes av EMD – også kunne bygge på tradisjonelle norske verdiprioriteringer», heter det videre.¹⁶ Senere høyesterettspraksis bygger på det samme synspunktet.¹⁷ I Rt.2005.833 uttaler Høyesterett at det forhold at det ikke er rettspraksis fra EMD om nøyaktig det spørsmålet saken gjaldt «utelukker ikke at det kan trekkes bindende slutninger fra EMDs praksis til vår sak».¹⁸ Denne oppgaven er et forsøk på det.

Norske domstoler vil ha en skjønnsmargin som vil variere basert på blant annet graden av rettsenhet blant medlemslandene, om det dreier seg om bevisspørsmål, moralske spørsmål, og andre faktorer.¹⁹ Det er kun ved overskridelse av denne skjønnsmarginen at det vil konstateres krenkelse av EMK.

Når Høyesterett har fastslått at norske domstoler skal anvende EMDs tolkningsprinsipper, innebærer det likevel at norske domstoler må forholde seg lojalt til de prinsipper som kan utledes av EMDs praksis om religionsvernet.²⁰ Oppgaven dreier seg derfor om å avklare hvilken løsning som synes mest i tråd med EMDs prinsipper de lege lata, og ikke om hvor vid skjønnsmarginen er.

---

¹⁵ Rt.2000.996, på side 1006.

¹⁶ Side 1007.

¹⁷ Jf. blant annet Rt.2002.557, Rt.2003.359, Rt.2005.833, Rt.2008.1409, Rt.2015.81

¹⁸ Rt.2005.833, avsnitt 47.

¹⁹ Jf. Aall 2015, side 157 flg.

²⁰ Presentert i delene 2 og 3.

1.2.2 Kort om bruk av narkotika etter legemiddeloven § 31 og EMK

Bruk av narkotika er i norsk rett straffbart med fengsel inntil 6 måneder, jf. legemiddeloven § 31. I praksis gis det bøter eller forenklete forelegg for bruk av narkotika. Dette kan være alvorlig nok for den det gjelder.

Human Rights Watch har fremhevet de negative effektene en dom for narkotikabruk kan ha for karriere, i form av sosialt stigma og utvikling av angst og andre psykiske lidelser, og anfører at straff for personlig bruk av narkotika «rarely if ever» vil være proporsjonalt etter EMK.²¹ Bergens Tidende skriver i sin leder 6. desember at «I Europa er det bare Norge, Sverige, Finland, Frankrike og Hellas som fremdeles ved lov har kriminalisert bruk av narkotika».²² Dersom dette stemmer, begynner det å danne seg en europeisk standard for at bruk av narkotika ikke skal straffes. I tillegg har både Verdens Helseorganisasjon i 2014 og FNs høykommissær for menneskerettigheter i 2015 anbefalt statene å avkriminalisere bruk av narkotika for å bedre menneskeretten til helse.²³ I den grad bruken kan subsumeres under artikkel 8, er det et åpent spørsmål hvor mye lenger norske domstoler kan straffe bruk av narkotika uten å krenke EMK.

Det oppstår likevel noen spesielle problemstillinger med religiøs bruk av narkotika. Dersom deltakerne er enige på forhånd om å la medisinnmannen anskaffe narkotika, og kanskje også betaler inn et forskudd, kan forholdet tenkes å subsumeres som medvirkning til en overtredelse av straffeloven § 231, jf. § 15. Oppgaven dreier seg derfor ikke primært om personlig bruk, men fokuserer på straffeloven § 231.

1.3 Presisering av oppgavens problemstilling

I hvilken utstrekning er innførsel, erverv, oppbevaring, overdragelse med videre av fleinsopp og peyote ment til bruk i religiøs sammenheng "ulovlig" etter straffeloven § 231, sett hen til religionsvernet i EMK artikkel 9?

1.4 Faktisk kildetilfang.

I denne oppgaven baserer jeg fremstillingen av den religiøse bruken av rusmidler på samtaler med en av arrangørene av planteseremonier i Norge, som fikk plantene sine beslaglagt i 2013. Han kildeføres som «siktete». For øvrig baserer jeg meg på de to fremstillingene som er gjort av enteogen-miljøet i Norge: Andreas Winsnes *Naturreligioner og psykoaktive planter*, og

---

²¹ HRW, *Submission to Office of the UN High Commissioner*, 15.mai 2015, punkt 3.

²² «Exit moralismen», *Bergens Tidende*, 6. desember 2015

²³ WHO, «Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations», 2014 side 90; Høykommissæren for menneskerettigheter, *Study on the impact of the world drug problem on the enjoyment of human rights*, 4. september 2015 side 16.

Bård Rønnings masteroppgave i religionshistorie om ayahuasca-seremonier i Europa, særlig hans kapittel om Norge.²⁴

1.4.1 Fokus på peyote og fleinsopp

Siktete anser både fleinsopp, peyote og ayahuasca som hellige planter og plantebrygg.

Ritualene i Norge er nokså like uavhengig av hvilken plante som velges, foruten at rusen fra peyote og ayahuasca varer omtrent dobbelt så lenge som den fra fleinsopp. Fremstillingen hos Winsnes sonderer heller ikke mellom ritualer med peyote, ayahuasca og fleinsopp.

Virkestoffene i fleinsopp (psilocybin) og peyote (meskalin) utgjør sammen med det syntetisk fremstilte stoffet LSD de såkalte klassiske psykedelika.²⁵ Meskalin har vært brukt av mennesker i USA i minst 5700 år.²⁶ Om lag 14 % av den voksne amerikanske befolkning har brukt de klassiske psykedelika, og det er forsket mye på disse stoffene.²⁷

Ayahuasca er derimot et nokså nytt fenomen i Vesten, og brygget er i mindre grad underlagt vitenskapelige studier. Når skadevirkningene ved bruken av rusmiddelet undersøkes i del 3.3, er det langt mer informasjon om fleinsopp og peyote enn om ayahuasca. Fokuset er dermed på fleinsopp og peyote.

Momentene som trekkes frem i denne oppgaven, er relevante ved religiøs bruk av alle typer narkotika. Men den konkrete vurderingen av om inngrep i religionsutøvelsen er nødvendig i et demokratisk samfunn, kan falle ulikt ut for forskjellige rusmidler.

1.5 Rettskildebildet.

Når EMD får en prinsipielt sett ny sak til behandling, ser domstolen ofte hen til hvordan lignende saker er løst i medlemslandene så vel som i andre land.²⁸ Dette bidrar til å sikre rettsenhet blant medlemslandene, som er et eksplisitt mål i fortalen til EMK. Dommer fra andre land kan i tillegg gi inspirasjon til løsning av lignende spørsmål for EMD, selv om deres rettskildemessige vekt er svært begrenset.

---

²⁴ Andreas Winsnes, *Naturreligioner og psykoaktive planter*, Oslo 2007; Bård K. Rønning, *Ayahuasca-seremonier i Europa - søramerikansk sjamanisme i vestlig, nyreligiøs kontekst*, UiO 2010.

²⁵ Pål-Ørjan Johansen og Teri Krebs, «Psychedelics not linked to mental health problems or suicidal behaviour: A population study» i *Journal of Psychopharmacology*, 2015 side 270-279, tabell 1.

²⁶ Bruhn, Jan G., Peter A.G.M. De Smet, Hesham R. El-Seedi og Olof Beck, "Mescaline use for 5700 years", *The Lancet*, 2002 side 1866.

²⁷ Johansen og Krebs *op cit.* note 23.

²⁸ Se for eksempel EMDs avgjørelse 3. desember 2009, *Skugar mfl. mot Russland*, punkt D og EMDs dom 10. juni 2010, *Jehovah's Witnesses of Moscow mfl. mot Russland*, avsnittene 85-88.

Ettersom FN-konvensjonene om narkotika utgjør det folkerettslige fundamentet for narkotikalovgivningen i store deler av verden, herunder Norge, gjennomgås den først. Deretter gjennomgås praksis fra USA, Latin-Amerika og Europa.

1.5.1 FN-konvensjonene om narkotika fra 1961, 1971 og 1988

FN-konvensjonene om narkotika er av det norske justisdepartementet antatt å pålegge staten «til å begrense bruken av alle ulovlige narkotiske stoffer bortsett fra til vitenskapelige og medisinske formål».²⁹ Det er klart fra menneskerettsloven § 3 at EMK ved en kollisjon har forrang for FN-konvensjonene. Fastlegging av innholdet i konvensjonen er likevel viktig, fordi konvensjonene kan brukes som en tolkningsfaktor når det spørres om et inngrep i religionsfriheten er nødvendig i et demokratisk samfunn.

Justisdepartementet tolker konvensjonene slik at den pålegger Norge å straffe tilvirkning, innførsel, utførsel, erverv, overdragelse, forsendelser og oppbevaring av narkotika, herunder også straff av besittelse til personlig bruk.³⁰ Konvensjonene krever ikke kriminalisering av bruk av narkotika.

Spørsmålet er i hvilken grad disse konvensjonene krever en kriminalisering av fleinsopp og peyote. I rettspraksis har det blitt trukket et skille mellom plantene i sin rene form, og planten som en del av en te eller en annen blanding.³¹ Dette skillet legges til grunn i det følgende.

1.5.1.1 Krever konvensjonene kriminalisering av erverv, overdragelse, osv. av plantene i sin rene form?

Verken fleinsopp eller peyote, eller virkestoffene psilocybin og meskalin er regulert av 1961-konvensjonen. I Konvensjonen fra 1971 står heller ikke plantene listet, men det gjør derimot virkestoffene psilocybin og meskalin.

Virkestoffene står i Schedule I, som gjennom artikkel 7 er underlagt den strengeste kontroll i FN-systemet. Konsipistene pålegges å forby all befatning med disse «except for scientific and very limited medical purposes».

Konvensjonen krever en kriminalisering av meskalin og psilocybin. Om den dermed også krever kriminalisering av befatning med planter som inneholder disse virkestoffene, er et

---

²⁹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) side 91.

³⁰ *Ibid.*

³¹ Se for eksempel *Rechtbank Amsterdams dom 21.mai 2001, Påtalemyndigheten mot Fijneman*, basert på den engelske oversettelsen, side 3-4 og amerikansk høyesteretts dom 21.februar 2006, *Gonzales v. O Centro Espirita Beneficiente Uniao do Vegetal*, side 17. Dommene behandles i henholdsvis del 1.5.4 og 1.5.2.

tolknings spørsmål. Konvensjonen tolkes etter sedvanerettslige prinsipper for traktat tolkning, kodifisert i Wien-konvensjonen om traktat tolkning artikkel 32.

Etter Wien-konvensjonen artikkel 32.1 skal konvensjoner tolkes «in good faith» med utgangspunkt i «the ordinary meaning» av ordet i sin «context» og i lys av konvensjonens «object and purpose».

Konvensjonen fra 1971 pålegger staten å forby all bruk av «substances in Schedule I». Ordet «in» kan tilsi at det er stoffene eksplisitt nevnt i Schedule I det siktes til, men dette er uklart.

Ses det hen til konvensjonens «context», må det bemerkes at 1961-konvensjonen, som er forløperen og inngår i samme folkerettslige regulerings system, eksplisitt regulerte «poppy straw» (artikkel 25), coca-busken (artikkel 26), og cannabis (artikkel 28). Der var altså planter eksplisitt regulert, ikke *virkestoffene*. Når 1971-konvensjonen regulerer virkestoffene, kan det tyde på at en annen forståelse er tilsiktet. Sammenhengen med 1961-konvensjonen taler dermed imot at peyote eller fleinsopp er regulert av FN-konvensjonene.

Derimot må det påpekes at 1971-konvensjonens artikkel 32.4 fastslår at stater der det vokser «plants» med potensielt psykoaktiv effekt, plassert i Schedule I, ved tiltredelsestidspunktet kan reservere seg for disse plantene for så vidt de brukes i små, klart definerte grupper i «magical or religious rites». Artikkel 32.4 kan synes å forutsette at planter som brukes religiøst i utgangspunktet er regulert i Schedule I.

Kommentarutgaven til 1971-konvensjonen, utgitt av FN, fremhever derimot:

«Plants are not, and – it is submitted – are also not likely to be, listed in Schedule I, but only some products obtained from plants. Article 7 therefore does not apply to plants as such from which substances in Schedule I may be obtained, nor does any other provision of the Vienna Convention».³²

Kommentarutgaven refererer diskusjonene forut for vedtakelsen, og fastslår at det er klart at artikkel 32.4 sikter til planter som senere kan listes opp i Schedule I.

En slik kommentarutgave kan benyttes som en subsidiær kilde i folkeretten, jf. ICJs statutter artikkel 38 bokstav d). I et tvilstilfelle som dette er det rom for å vektlegge den, og det virker

---

³² Adolf Lande, *Commentary on the Convention on Psychotropic Substances*, 1976 side 385.

mest nærliggende å konkludere med at verken peyote eller fleinsopp er regulert i sin rene form.

1.5.1.2 Krever konvensjonene kriminalisering av erverv, overdragelse med videre når planten brukes i en berusende te eller annen blanding?

Det følger av FN-konvensjonen fra 1971 artikkel 3.1 at «a preparation is subject to the same measures of control as the psychotropic substance which it contains». En «preparation» er definert i artikkel 1 bokstav f) som «Any solution or mixture, in whatever physical state, containing one or more psychotropic substances». «Psychotropic substances» er videre definert som ethvert stoff regulert i Schedule I-IV, jf. artikkel 1. bokstav e).

En te laget av peyote er en «solution or mixture» som inneholder den regulerte substansen meskalin. Ordlyden tilsier at brygg eller andre blandinger av peyote eller fleinsopp er regulert.

En tolkning av konvensjonen der den ikke krever kriminalisering av plantene, men krever det med en gang disse brygges te av, kan synes merkelig. Tolkningen kan likevel være i tråd med konvensjonens «object and purpose», som er å redusere misbruk av substanser. Plantene kan ha stor nytteverdi utover å gi ruseffekt. Konsipistene kan dermed ha sett det utjenlig å kriminalisere befatning med dem, men i det øyeblikket de blir brukt som rusmiddel faller dette argumentet bort.

Domstolene i Nederland og USA har lagt avgjørende vekt på ordlyden, og funnet at ayahuasca er en «preparation» av DMT selv om ikke planten er regulert i Schedule I. For amerikansk høyesterett er det irrelevant om konvensjonen krever kriminalisering av plantene: «the UDV seeks to import and use a tea brewed from the plants, not the plants themselves, and the tea plainly qualifies as a “preparation” under the Convention».³³

UN International Narcotics Control Board mener derimot at blandinger av planter som ikke står i Schedule I, ikke er regulert. UNINCB er i medhold av artikkel 19 i 1971-konvensjonen og artiklene 22-23 i konvensjonen fra 1988 gitt ansvaret for å rapportere om oppfølgingen av konvensjonene. Organet fastslår at «no plant (natural materials) containing DMT is currently controlled under the 1971 Convention (...) Consequently, preparations made of these plants, including ayahuasca, is not under international control».³⁴

---

³³ *Gonzales, op.cit.* side 17.

³⁴ Brev «REF: INCB-PSY 151/10» fra UNINCB, 1.juni 2010.

UNINCB tolker dermed konvensjonen slik at den kun regulerer «preparations» av virkestoffet i sin rene form. Dette er motsatt løsning av hva nasjonale domstoler i Nederland og USA har lagt til grunn, noe som viser at løsningen neppe er opplagt.

I en avveining er det viktig å fremheve at narkotikakonvensjonene ikke gir UNINCB noen autoritativ rolle til å fortolke innholdet av bestemmelsene i dem. Deres uttalelser må bli å betrakte som juridisk teori, som i henhold til ICJ-statuttene art. 38 bokstav d) er en sekundær rettskilde. Det samme er «judicial decisions (...) of the various nations», og heller ikke nasjonal rettspraksis kan dermed tillegges noen særlig vekt.

Samlet sett tilsier nok både ordlyden, formålsbetraktninger og de nasjonale domstolers avgjørelser at blandinger av peyote og psilocybin er regulert av konvensjonen. Det er imidlertid ikke nødvendig for meg å konkludere på dette punkt. Som det vil fremgå av de neste punktene, fant både domstolene i Nederland, Italia og USA at FN-konvensjonenes regulering ikke var tilstrekkelig for inngrep i religionsvernet. Av artikkel 32.4 i 1971-konvensjonen er det anledning for statene til å la sine borgere bruke narkotika i «magical or religious rites», så lenge staten reserverer seg. I tillegg følger det av artikkel 14.2 i konvensjonen fra 1988 at stater som fjerner planter med psykoaktive virkestoffer, «shall respect fundamental human rights and shall take due account of traditional licit uses, where there is historic evidence of such use». Artikkene viser at FN langt på vei har forutsett at en streng narkotikalovgivning kan kollidere med religiøse og urfolks rettigheter. Dette er relevant å ta med seg når konvensjonen brukes som tolkningsfaktor i vurderingen av om inngrep i religionsutøvelsen er nødvendig i et demokratisk samfunn.³⁵

1.5.2 USA

I USA har urbefolkningen fremhevet at religionsvernet i den amerikanske grunnloven beskytter seremoniell bruk, slik at straffelovgivningen må tolkes innskrenkende for denne typen bruk. I 1965 lovfestet Kongressen i USA et unntak fra narkotikalovgivningen for medlemmer av The Native American Church, som straffritt kunne benytte peyote.³⁶ Organisasjonen favner om en betydelig del av den amerikanske urbefolkningen.³⁷

---

³⁵ Jf. del 3.3.

³⁶ Redegjort for av statsadvokat Theodore B. Olson, *Peyote Exemption for Native American Church*, US Department of Justice 1981.

³⁷ Se nettutgaven til Encyclopædia Britannicas oppføring *Native American Church*, aksessert 15.oktober 2015.

Religiøse brukere av narkotika kunne fortsatt møtes med andre sanksjoner. I *Employment Division v. Smith* var spørsmålet for høyesterett om staten kunne nekte Smith arbeidsledighetstrygd når han hadde mistet jobben som følge av seremoniell bruk av rus.³⁸ Der staten etter datidens gjeldende rett trengte en «compelling reason» for å gripe inn i religionsvernet, avviste høyesteretts flertall mot å bruke denne testen for lover som rettet seg mot allmennheten.³⁹ Flertallet fremhevet at «Any society adopting such a system would be courting anarchy, but that danger increases in direct proportion to the society's diversity of religious beliefs, and its determination to coerce or suppress none of them».⁴⁰ Dermed ble anvendelsesområde til «compelling reason»-testen for grunnlovsvernet av religion innskrenket til lovgivning som var direkte diskriminerende mot en religiøs gruppe.

Mindretallet på fire dommere fremholdt derimot at en lov rettet mot allmenheten påvirket den religiøse like mye som en lov rettet direkte mot ham, og ønsker å benytte testen om staten hadde en «compelling reason». Av dem kom én dommer til at staten hadde en slik tvingende grunn, mens tre fant at staten ikke hadde det.

Smith var en politisk lite populær avgjørelse. Det amerikanske vernet for religiøs bruk av narkotika ble derfor styrket gjennom *Religious freedom restoration act*, som Kongressen vedtok i 1993. Etter denne loven må politiet påvise at det foreligger en tvingende grunn til å gripe inn i religionsvernet med bruk av straff. Det følger eksplisitt av loven seksjon 3 bokstav a at dette omfatter alle lover som retter seg mot allmennheten. Høyesterett tilsidesatt denne loven i 1997 som et grunnlovsstridig inngrep i delstatenes rett til selvstyre, men den gjelder fortsatt for føderale myndigheter.⁴¹ 21 delstater har per 2015 innført loven selv.⁴²

Amerikansk høyesterett fant i 2006 at ayahuasca var kontrollert av FN-konvensjonene, men at verken spredningsfaren eller hensynet til å oppfylle USAs folkerettslige forpliktelser i henhold til FN-konvensjonene om narkotika, kunne sies å være en slik tvingende grunn at tollmyndighetene kunne beslaglegge 113 liter ayahuasca-te når teen skulle brukes i religiøs sammenheng.⁴³ Det er dermed en høy terskel i USA for at staten kan gripe inn i religionsvernet, selv ved innførsel av narkotika.

---

³⁸ Amerikansk høyesteretts dom 17.april 1990, *Employment Division v. Smith*.

³⁹ Amerikansk høyesteretts dom 17.juni 1963, *Sherbert v. Verner* er den grunnleggende avgjørelsen.

⁴⁰ *Smith*, avsnitt 888.

⁴¹ Amerikansk høyesteretts dom 25.juni 1997, *City of Boerne v. Flores, Archbishop of San Antonio, et al.*

⁴² Hjemmesiden til *National Conference of State Legislatures* har en oversikt over hvilke stater.

⁴³ Amerikansk høyesteretts dom 21.februar 2006, *Gonzales v. O Centro Espirita Beneficiente Uniao do Vegetal*.

Det er noen særlige forhold som gjør seg gjeldende i USA i form av urfolksrettigheter og føderalismespørsmål som ikke nødvendigvis har samme tyngde i Europa. Praksis er dermed ikke helt overførbar, men dommene gir en prinsipiell redegjørelse som er et godt startpunkt for analysen.

1.5.3 Latin-Amerika

Den inter-amerikanske menneskerettsdomstolen har ikke behandlet noen saker om religiøs bruk av rus.⁴⁴ Dette er noe overraskende, ettersom dette er særlig utbredt i Nord- og Latin-Amerika.

En årsak kan være at lovgivningen de siste årene har gått i retning av en stadig sterkere beskyttelse av minoritetsrettigheter. Religiøs eller rekreasjonell bruk av enten cannabis, peyote eller ayahuasca er nå beskyttet i Mexico,⁴⁵ Jamaica,⁴⁶ Brasil,⁴⁷ Peru,⁴⁸ Colombia⁴⁹ og Canada.⁵⁰ Uruguay og deler av USA har i tillegg legalisert cannabis for voksne personer. Andre rusmidler som betraktes som hellige av urbefolkningen er også i stor grad legalisert, for eksempel coca-blader i Argentina, Bolivia, Peru og Chile.⁵¹

1.5.4 Europa

Jeg er ikke kjent med at europeiske land har lovfestede unntak fra narkotikalovgivningen for religiøs bruk. Domstoler som har blitt presentert denne problemstillingen, har dermed stilt spørsmålet om EMK artikkel 9 krever en innskrenkende tolkning av straffelovgivningen for religiøse brukere.

1.5.4.1 Nederland

Den første gangen dette dukket opp var i Nederland i 2001. Saken gjaldt den kristne kirken Santo Dames bruk av ayahuasca-te i religiøse seremonier.⁵² Teen inneholder stoffet DMT, som sto på den nederlandske narkotikalisten. Den tiltalte presten førte sakkyndige vitner med

---

⁴⁴ Se hjemmesiden til *Corte Interamericano de Derechos Humanos*.

⁴⁵ Lourdes Garcia-Navarro, "Mexico's Peyote Endangered by 'Drug Tourists'" på radistasjonen NPR 3.september 2007, tilgjengelig fra NPRs nettsider.

⁴⁶ BBCs nettsider 25.februar 2015, *Jamaica decriminalizes marijuana use*.

⁴⁷ Hentet fra Wikipedias artikkel *Santo Daime*, 1.desember 2015.»

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Pablo Medina Uribe, «Amazon leaders and academics denounce ayahuasca rituals led by outsiders», *Al Jazeera*, 27.september 2015.

⁵⁰ Nedfelt i lov 20.juni 1996 *Controlled Drugs and Substances Act*, Schedule III section 17.

⁵¹ Hentet fra Wikipedias artikkel *Coca*, 6.desember 2015.

⁵² Rechtbank Amsterdams dom 21.mai 2001, *Påtalemyndigheten mot Fijneman*, basert på den engelske oversettelsen

teologisk og historiefaglig bakgrunn, og domstolen fant at bruk av denne teen var en manifestering av denne religionen.

Domstolen fant at DMT kunne være farlig for enkeltpersoner, og at hensynet til folkehelsen var et relevant formål for å gripe inn i religionsutøvelsen. Men hensynet gjorde seg ikke gjeldende med nok tyngde til å rettferdiggjøre straff eller beslag. Domstolen vektla at det var gitt tilstrekkelig informasjon om helserisikoen på forhånd, og at stoffet ble inntatt i «the controlled use within the religious community».⁵³ Konklusjonen var at «drinking ayahuasca in the religious context of the Santo Daime church does not involve any appreciable risks to public health».⁵⁴

1.5.4.2 Spania, Tyskland, Frankrike

Det pågår for tiden rettsprosesser i Spania, Tyskland og Frankrike for å registrere de kristne ayahuasca-kirkene Santo Daime og Uniao de Vegetal og godtatt deres religiøse bruk av sakramentet.⁵⁵ Sakene bygger på nasjonal forvaltningslovgivning for godkjenning av religiøse samfunn og omtales ikke videre i denne oppgaven, som begrenser seg til spørsmålet om straff.

1.5.4.3 England

Engelske domstoler ble forelagt et spørsmål om straff av religiøs bruk av narkotika i 2001, da en person ble arrestert på vei inn i et rastafaritempel med 90 gram cannabis. Domstolen i første instans fant at arrestasjonen utgjorde et inngrep i hans religionsutøvelse, men fant at FN-konvensjonene om narkotika krevde kriminalisering av cannabisoverdragelse og at det dermed var «nødvendig» i et demokratisk samfunn å fengse tiltalte. Mannen ble dømt til ett år fengsel.⁵⁶

Ankedomstolen godtok dette resonnementet, og ser i tillegg ut til å omfavne flertallets løsning i *Smith*, altså at religionsvernet ikke ble aktualiseres ved lover som rettes mot allmenheten, men kun lover som aktivt regulerer en religiøs gruppe.⁵⁷ Som redegjort for ovenfor, er denne løsningen langt på vei forlatt i amerikansk rett, riktignok delvis tilsidesatt ut fra problemstillinger knyttet til forholdet mellom delstat og nasjonalstat.

---

⁵³ *Ibid.* side 6.

⁵⁴ *Ibid.* side 6

⁵⁵ Se henholdsvis kapitlene til Silvio A. Rohde og Hajo Sander, Ghislaine Bourgogne og Santiago López-Pavillard og Diego de las Casas, i Beatriz Caiuby Labate og Henrik Jungaberle, *The Internationalization of Ayahuasca*, Zürich 2011.

⁵⁶ Inner London Crown Courts dom 30.juli 2001, *Regina v. Paul Simon Taylor*.

⁵⁷ Court of Appeals dom 23.oktober 2001, *Regina v. Paul Simon Taylor*, avsnittene 22-23 og 32.

Domstolen fremholder at selv om en slik «interference» med artikkel 9 skulle ha funnet sted, «where the burden lies in relation to such [religious] defences and as to the nature of the burden, are all matters which are properly the province of Parliament not the courts».⁵⁸

Den sluttet seg videre til underrettens vurdering om at narkotikalovgivningen oppfylte Storbritannias forpliktelser under FN-konvensjonene. Konvensjonene «provided powerful evidence of an international consensus that an unqualified ban on the possession of cannabis, with intent to supply, is necessary to combat public health and public safety dangers arising from such drugs».⁵⁹

Engelske domstoler inntar altså en ganske annen tilnærming enn den nederlandske. Ingen sakkyndige ble innkalt for å belyse cannabis sin rolle i rastafari-religionen, til tross for forsvarerens forespørsler til begge domstoler. I stedet fant de at generelle lover ikke aktualiserte EMK, og hvis de gjorde det, tilsa maktfordelingsprinsippet at det var lovgivers oppgave å foreta avveiningen. Uansett var FN-konvensjonene bevis nok for at det forelå en «pressing social need» til å gripe inn i religionsvernet.

1.5.4.4 Italia

I 2008 behandlet italiensk høyesterett en lignende sak som *Taylor*.⁶⁰ De kom derimot til at rastafarienes oppbevaring av cannabis var beskyttet av artikkel 9. Domstolen vurderte spenningen mellom religiøs frihet og håndhevelsen av narkotikaforbudet, og kom til at rastafarienes bruk nøt et religiøst vern, da rastafariene brukte cannabis «not only as a medical but also as a meditative herb. And, as such [it is] a possible bearer of the psychophysical state to contemplation and prayer».⁶¹ Dommen fra underretten ble opphevet fordi den ikke hadde tatt stilling til denne anførselen.⁶²

---

⁵⁸ *Ibid.*, avsnittene 27 og 32.

⁵⁹ *Ibid.*, avsnittene 14 og 31.

⁶⁰ Cassazione Sesta Sezione Penales dom 3.juli 2008, *Procuratore Generale v. anonym*.

⁶¹ Oversatt av Peter Popham, «Rastas can use cannabis, Italian court rules» i *The Independent*, 23.oktober 2008

⁶² Melissa Bones, «From the Sacrilegious to the Sacramental: A Global Review of Rastafari Cannabis Case Law», side 89-109 i Clancy Cavnar og B.C. Labate, *Prohibition, Religious Freedom, and Human Rights: Regulating Traditional Drug Use*, Berlin 2014, på side 105.

2. EMK artikkel 9 første ledd

Article 9 – Freedom of thought, conscience and religion

1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.

Artikkel 9 første ledd knesetter retten til frihet for tanken, samvittighet, religion og overbevisning. I tillegg gir bestemmelsen en rett til religionsutøvelse, som kan underlegges slike begrensninger som nærmere beskrevet i annet ledd. Det følger antitetisk av annet ledd at staten ikke kan gripe inn i friheten til å tenke og tro, kun i «manifestation» av religionen.⁶³

Kjernen i bestemmelsen er retten til å tenke og tro hva man vil og til å skifte religion eller tro. Den mest brukte i praksis er likevel retten til å utøve sin religion.

Ved religiøse ritualer med peyote og fleinsopp, konsumeres plantene seremonielt, som en del av tilbedelsen. Målet med inntaket er å åpne sinnet for guddommelig påvirkning. En naturlig måte å se dette på, er som en måte å påvirke tankene.

Det er dermed naturlig først å vurdere om bruk av slike rusmidler kan være beskyttet av første ledd første leddsetning, som omtales som *forum internum*.⁶⁴ Spesifikt undersøkes friheten til «thought» i del 2.1. Deretter redegjør del 2.2 for religionsutøvelsen.

Deretter vil det i del 3 undersøkes om straff og beslag av narkotika ment til bruk i religiøse seremonier kan anses som et inngrep i religionsutøvelsen, og i så fall om dette inngrepet er lovmessig og nødvendig i et demokratisk samfunn.

2.1 Everyone has the right to freedom of thought

EMD har fastslått at religiøs frihet primært handler om «individual thought and conscience».⁶⁵ Religiøs bruk av peyote og fleinsopp dreier seg ifølge siktede om å åpne sinnet for påvirkning fra det guddommelige. Det aktualiserer en vurdering av om forholdet subsumeres under tankefriheten.

---

⁶³ Se del 3 om artikkel 9 annet ledd.

⁶⁴ EMD (Kommissjonens) avgjørelse 15. desember 1983, *C. mot Storbritannia*.

⁶⁵ EMDs dom 27. mai 2013, *Eweida mfl. mot Storbritannia*.

Friheten til «thought» kan språklig ha en positiv og en negativ dimensjon. Den positive tankefriheten vil innebære friheten til å påvirke tankene sine i den retning man selv ønsker, mens den negative vil gi et fritak fra statlig påvirkning på innbyggernes tanker.

Tankefriheten er i juridisk teori antatt primært å innebære en beskyttelse mot indoktrinering og statlig propaganda.⁶⁶ Fawcett nevner i tillegg at bestemmelsen beskytter mot avhørsmetoder av den typen som fratrukker den avhørte hans evne til å tenke selvstendig, for eksempel i form av sannhetsserum.⁶⁷ Den rådende oppfatning i juridisk teori er dermed at «freedom of thought» pålegger staten en plikt til å avstå fra utidig påvirkning av tanken.

Det er derimot også mulig å tolke bestemmelsen slik at den gir personer en rett til selv å påvirke egne tanker, altså en positiv frihet. Charlotte Walsh har i en artikkel i *The International Journal of Human Rights* anbefalt EMD å utvikle praksis slik at artikkel 9 «adequately safeguards freedom of thought, in terms of people's right to take – and to refuse – drugs that affect cognition».⁶⁸

Psilocybin, virkestoffet i fleinsopp, oppgis av brukere å åpne for nye tankebaner.⁶⁹ Det er nå avdekket at psilocybin reduserer aktiviteten i deler av hjernen som er viktige for å binde sammen tankene våre på «normal» måte.⁷⁰ Samtidig oppstår kommunikasjon mellom deler av hjernen der det tidligere ikke fant sted.⁷¹ Dette gir støtte til siktedes syn om at fleinsopp kan la brukerne tenke tanker som ellers er umulige å tenke. Psilocybin befinner seg dermed i den kategorien av rusmidler som Walsh sikter til.

Engelske domstoler har imidlertid avvist en slik forståelse av «freedom of thought» i rettsprosessen mot Casey Hardison, som produserte og solgte de illegale stoffene MDMA, DMT og LSD. Ingen av domstolene drøftet påstanden, da de anså saken løst av et tidligere prejudikat.⁷² Ved nærmere ettersyn har imidlertid ikke dette prejudikatet noen drøftelse av

---

⁶⁶ Se for eksempel Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave Bergen 2015 side 254; D.J. Harris, M. O'Boyle og C Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, London 1995 side 360-362.

⁶⁷ J.E.S. Fawcett, *Application of the European convention on human rights*, 2. Utgave, Oxford 1987 side 238.

⁶⁸ Charlotte Walsh, «Drugs and human rights: private palliatives, sacramental freedoms and cognitive liberty», i *The International Journal of Human Rights*, 2010 side 425-441, på side 434.

⁶⁹ Se for eksempel Aldous Huxley, *The Doors of Perception and Heaven and Hell*, London 1954; Linda Marsa, *Researchers are giving psychedelics to cancer patients to help alleviate their despair — and it's working*, essay i *Aeon magazine* 28.mars 2014; I tillegg til samtaler med siktede.

⁷⁰ Robin L. Carhart-Harris mfl., «Neural correlates of the psychedelic state as determined by fMRI studies with psilocybin», i *Proceedings of the National Academy of Sciences* side 2138-2143.

⁷¹ G. Petri mfl., «Homological scaffolds of brain functional networks» i *Journal of the Royal Society* 2014, 11(101).

⁷² Lewes crown courts dom 13.januar 2005, *Regina v. Casey Hardison*; Court of Appeals dom 25.mai 2006 *Regina v. Casey Hardison*.

spørsmålet om en absolutt beskyttelse av tanken, men bygger på maktfordelingsbetraktninger og FN-konvensjonene for å rettferdiggjøre inngrep i artiklene 8 og 9.⁷³ Prejudikatet ble omtalt i punkt 1.5.4.3.

Hardison anket saken til EMD, men slapp ikke gjennom silingen og ble avvist av Kommisjonen med hjemmel i EMK artikkel 28 jf. artiklene 34 og 35, da den ikke fant «any appearance» av et brudd på en konvensjonsrettighet.⁷⁴

Det må tas i betraktning at Hardison og Walsh sine standpunkt i realiteten vil kreve en avkriminalisering, antakelig også en legalisering av alle bevissthetsutvidende rusmidler. Disse stoffene er forbudt i de fleste landene i Europarådet. Ettersom et av formålene med EMK etter fortalen er «the achievement of greater unity between its Members», og dette hensynet til rettsenhet er vektlagt sterkt i EMD-praksis, er det lite sannsynlig at EMD betrakter det som sin oppgave å åpne for bruk av dette for enhver.

Når EMD kun unntaksvis lar tankefriheten komme til anvendelse, er det lite trolig at domstolen vil komme til det for et så kontroversielt tema. Det er altså ikke dekning i rettskildene for å hevde at tankefriheten beskytter bruk av bevissthetsutvidende rusmidler de lege lata.

De lege ferenda er det naturlig å trekke frem at Nederland, der sopp som inneholder psilocybin siden 1990-tallet har blitt solgt over disk med 18 års aldersgrense, vurderte det nederlandske helsedepartementet i 2007 at «public health and criminal aspects [are] negligible».⁷⁵ Som det fremgår av del 3, har psilocybin lave skadevirkninger. Andre bevissthetsutvidende stoffer, som cannabis, er betydelig mer vanedannende. Det er en av grunnene til at religiøs bruk av peyote er beskyttet i amerikansk rett, mens rastafarienes religiøse bruk av cannabis ikke er beskyttet.⁷⁶

Problemet med *forum internum* er at slike nyanseringer ikke kan tas. Dersom bruk av bevissthetsutvidende midler subsumeres under tankefriheten, umuliggjør tankefrihetens

---

⁷³ *R v. Taylor, op.cit.*

⁷⁴ EMDs avgjørelse 20.februar 2007, *Hardison mot Storbritannia*.

⁷⁵ Gjengitt i van Amsterdam mfl., «Harm potential of magic mushroom use: A review» i *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 2011 side 423-429.

⁷⁶ Se State of Kansas Court of Appeals dom 27.februar 1998, *State of Kansas, Appellee, v. Joe McBride and Connie McBride, Appellants*.

absolutte karakter en sontring mellom farligere og mindre farlige rusmidler.⁷⁷ Det er en uheldig løsning, da stoffer med ulik risikoprofil også bør ha en ulik rettslig regulering.

Jeg kan derfor ikke slutte meg til Walsh sin anbefaling om å føre bruk av rusmidler inn under tankefriheten.

2.2 Freedom to manifest his religion or belief

For at en handling skal være beskyttet som religionsutøvelse, må det først avklares hvorvidt saksøkeren har et livssyn som vurderes som en «religion or belief», og dernest om de konkrete handlingene er en «manifestation» av dette livssynet. Først hvis disse to vilkårene er oppfylt, er det aktuelt å vurdere om lovskravet er oppfylt, og hvorvidt statens inngrep er nødvendig i et demokratisk samfunn for å oppnå de legitime formålene nevnt i artikkel 9 annet ledd.

2.2.1 Religion or belief

Ettersom religionsbegrepet er så sentralt i artikkel 9, kunne en vente at begrepet er nærmere definert. Så er ikke tilfelle. Ingen menneskerettskonvensjon har definert «religion», da det har vist seg svært vanskelig å enes om hva begrepet omfatter.⁷⁸

I tolkningen av begrepet har EMD stilt opp et krav om «views that attain a certain level of cogency, seriousness, cohesion and importance».⁷⁹ I dette kravet om *Weltanschauung* ligger det mest en avgrensning mot mer uavhengige utslag av fri tenkning som ikke egentlig bør omtales som en religion eller et livssyn. Vilåret er ikke strengt: Ulike avgreininger av alle de fem verdensreligionene, så vel som ateisme, pasifisme, en type druiderreligion og scientologi alle vært omfattet av «religion or belief» i artikkel 9.⁸⁰ Domstolen har sjeldent kommet til at noe som pretenderes å være en religion, ikke er det. Denne liberale holdningen kommer til uttrykk for eksempel i *Skugar mfl. mot Russland*, der domstolen bemerker «that it is not its province to evaluate the legitimacy of religious claims or to question the validity or relative merits of interpretation of particular aspects of beliefs or practices».⁸¹ På samme vis uttaler

---

⁷⁷ Paul M. Taylor, *Freedom of Religion - UN and European Human Rights Law and Practice*, Cambridge 2006 fremhever i kapittel 3 dette som hovedårsaken til at *forum internum* sjeldent anses anvendelig av EMD.

⁷⁸ Carolyn Evans, *Freedom of religion under the European convention on Human Rights*, Oxford 2002, side 51.

⁷⁹ *Eweida mfl. mot Storbritannia*, *op.cit.* avsnitt 81.

⁸⁰ Evans, *op.cit.* side 55.

⁸¹ *Skugar mfl. mot Russland*, *op.cit.*

EMD i *Eweida mfl. mot Storbritannia* at der først kravet om «cogency, seriousness, cohesion and importance» er oppfylt, «the State's duty of impartiality is incompatible with any power on the State's part to assess the legitimacy of religious beliefs or the ways in which those beliefs are expressed».⁸²

Derimot tas det en avgrensning på to måter. For det første undersøker domstolen fakta for å se om «an applicant's religious claims are genuine and sincerely held»⁸³. Dette kravet om at saksøkeren må være *bona fide* religiøs er inntatt for å sikre at artikkel 9 bare beskytter den som reelt sett har et behov for det. Dette vil måtte bevises i hvert enkelt tilfelle.

Den andre avgrensningen finner sted i avgjørelsen om hvorvidt en konkret handling kan sies å være en «manifest[ation]» av religion eller tro gjennom «worship, teaching, practice and observance».

2.2.2 Manifestation of religion.

Retten til religionsfrihet inkluderer friheten til å gi uttrykk for sin religion. Hans Eide Aarre bruker ordet «manifestere» for å vise at det dreier seg om en «konkretisering av troen».⁸⁴

EMD fremhever i *Kokkinakis* at friheten til å manifestere sin religion med ord eller handling er «bound up with the existence of religious convictions».⁸⁵

Artikkel 9 første ledd angir fire beskyttede manifesteringer av troen: «worship, teaching, practice or observance». Dette er identisk med FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 18.

FNs menneskerettighetskomité har i *General Comment 22* om artikkel 18 belyst hvordan artikkel 18 skal forstås. En slik uttalelse er å betrakte som juridisk teori, som er en underordnet rettskilde i henhold til ICJ-statuttene art.38.1 d). Som Njål Høstmælingen fremhever, gir slike uttalelser like fremt en indikasjon på hva som er eller kan bli folkerettslig sedvanerett.⁸⁶ Sedvaneretten er en sentral rettskilde etter artikkel 38.1 b). «General

---

⁸² *Eweida mfl. mot Storbritannia*, dommens avsnitt 81.

⁸³ *Skugar mfl. mot Russland*.

⁸⁴ Hans Eide Aarre, *Livssynsfrihet & Menneskerettigheter*, Oslo 1997, side 34-35.

⁸⁵ EMDs dom 25.mai 1993, *Kokkinakis mot Hellas*.

⁸⁶ Njål Høstmælingen, *Internasjonale menneskerettigheter*, 2. utgave, Oslo 2012, side 99.

comments» fra menneskerettighetskomiteen har flere ganger blitt vist til EMD og må av den grunn anses som en relevant rettskilde ved tolkningen av EMK.⁸⁷

Menneskerettighetskomiteen fremhever at retten til å manifestere sin religion eller tro gjennom underkategoriene «encompasses a broad range of acts».⁸⁸

Retten til «worship» inkluderer rituelle og seremonielle handlinger som direkte uttrykk for troen, så vel som «practices integral to such acts, including (...) the use of ritual formulae and objects». EMD har også fastslått at «objects intended for the celebration of divine worship» faller innenfor dette alternativet.⁸⁹

For den religiøse bruker av fleinsopp eller peyote brukes plantene for å åpne sinnet for det guddommelige. På den måten blir de et middel for tilbedelse. Plantene faller dermed innenfor alternativet «worship».

Noen troende velger også å gå med peyote som et smykke rundt halsen for å beskytte seg mot farer.⁹⁰ Dette vil være en form for «practice or observance», som etter *General comment 22* inkluderer skikken med å gå med bestemte klesdrakter.⁹¹

Det siste alternativet, «teaching», kan også tenkes å være aktualisert for religiøse brukere av planter. Ayahuasca, peyote og fleinsopp omtales for eksempel som «lærerplanter» av siktede. Plantene skal ha en iboende evne til å lære den religiøse om hans utfordringer, og om hva han bør fokusere på i livet. Denne lærdommen gis gjennom visjoner og følelser, veiledet av seremonilederens sang.

Slik «teaching» er omtalt i *General Comment 22* tar alternativet sikte på friheten til å «establish seminaries or religious schools and the freedom to prepare and distribute religious texts or publications».⁹² Legges denne forståelsen til grunn, faller bruk av religiøse planter utenfor alternativet «teaching».

I *Kokkinakis mot Hellas* var det dissens om forståelsen av «teaching»-begrepet. Flertallet mente at begrepet inkluderte retten til å «try to convince one's neighbour» gjennom dør-til-dør-misjonering, mens dommeren Valticos fant at «the term 'teaching' in Article 9

---

⁸⁷ For eksempel i EMDs dom 30.juni 2015 *Khoroshenko mot Russland*, avsnittene 71-72; EMDs dom 28.september 2015, *Bouyid mot Belgia*, avsnitt 77.

⁸⁸ Human Rights Committee, «General comment 22, Article 18» i *Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies*, United Nations 1994, avsnitt 4.

⁸⁹ EMDs dom 9.desember 1994, *The Holy Monasteries mot Hellas*, avsnitt 87.

⁹⁰ Beskrevet av Laycock, *op.cit.* side 876 flg.

⁹¹ Human Rights Committee, 1994 *op.cit.* avsnitt 4.

⁹² *Ibid.*

undoubtedly refers to religious teaching in school curricula or in religious institutions».⁹³ At det var uenighet om misjonering var en type «teaching», kan tilsi at det er et grensetilfelle for hva som medregnes. Den lærdom som kan fås fra planter, faller da utenfor alternativet «teaching».

Religiøs bruk av planter er dermed en form for manifestering av religion gjennom «worship», og etter omstendighetene også «practice or observance». Inngrep i denne retten må begrunnes etter annet ledd.

3. Inngrepshjemmelen i artikkel 9 annet ledd.

Freedom to manifest one's religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

Etter annet ledd kan en «limitation» i religionsutøvelsen bare skje dersom den oppfyller lovskravet, er formålsmessig og er nødvendig i et demokratisk samfunn. Det første som må tas stilling til er dermed om narkotikalovgivningen kan utgjøre et inngrep (en «limitation») i retten til religionsutøvelse.

Eldre EMD-praksis ga uttrykk for en restriktiv tilnærming til at lover rettet mot allmennheten, som straffeloven, aktualiserte religionsvernet.⁹⁴ Og engelske domstoler drøftet i rettsprosessen mot *Taylor*, inspirert av amerikansk høyesterett i *Smith*, om lover rettet mot allmennheten aktualiserte et slikt vern.⁹⁵

De siste årene har EMD gått relativt langt i å konstatere at også slike regler utgjør et inngrep. I *Eweida mfl. mot Storbritannia* hadde det private selskapet British Airways vedtatt et nytt uniformsreglement som alle deres 40 000 ansatte skulle følge.⁹⁶ Når British Airways under henvisning til dette nektet en kristen kabinansatt å gå med et kors i kjede rundt halsen, var dette et inngrep i artikkel 9. Likeledes var det i *Bayatyan mot Armenia* et inngrep i religionsfriheten at staten krevde av sine innbyggere at de måtte gjennomføre militærtjeneste, uten unntak for samvittighetsnektere.⁹⁷

---

⁹³ EMDs dom *Kokkinakis mot Hellas*, *op.cit.* avsnitt 31 hos flertallet og avsnitt 4 hos den dissenterende dommer Valticos.

⁹⁴ Evans 2002, *op.cit.* kapittel 8.

⁹⁵ Dommene er gjennomgått i delene 1.5.2 og 1.5.4.3

⁹⁶ EMDs dom *Eweida mfl mot Storbritannia*, *op.cit.* avsnitt 89.

⁹⁷ EMDs storkammerdom 7.juli 2011, *Bayatyan mot Armenia*, avsnitt 112.

I de tre dommene om religiøs bruk av narkotika fra Italia, Nederland og underretten i England har det i alle tilfeller blitt konstatert at narkotikalovgivningen blir en «limitation» for den som benytter narkotika religiøst. Dette er i tråd med utviklingen i EMD.

Straff av religiøse brukere av narkotika må på denne bakgrunn anses som et inngrep i religionsutøvelsen. De nærmere vilkår for inngrep må derfor vurderes.

3.1 Prescribed by law

Når politiet oppdager narkotika, er det vanlig praksis at det tas beslag av narkotikaen. I tillegg skrives det ut forelegg ved små kvanta, eller tas ut tiltale ved overtredelse av strl. § 231.

Ettersom denne oppgaven fokuserer på § 231, er det hjemmelen for beslag og straffedom som undersøkes.

Straffeprosessloven § 203 hjemler beslag av ting som «antas å kunne ha betydning som bevis» inntil rettskraftig dom foreligger. Ettersom loven bare kommer til anvendelse i saker om «straff», jf. § 1, er en forutsetning for å beslaglegge narkotikaen at befatningen med den er straffbar. Vurderingen av lovskravet for straff og lovskravet for beslag er dermed delvis overlappende.

3.1.1 EMDs tolkning av lovskravet

Et absolutt vilkår for lovlige inngrep er at inngrepet er hjemlet i «law». EMD aksepterer i utgangspunktet både lovfestet og ulovfestet rett for å fange opp de ulike rettsstradisjonene blant medlemslandene, men noen ytterligere vilkår må være på plass, jf. *Sunday Times mot Storbritannia*.⁹⁸ Lovskravet skal tolkes i overensstemmelse på tvers av EMKs artikler, også der ordlyden varierer noe.⁹⁹ Rettspraksis om blant annet artiklene 5 og 8-11 er dermed relevant.

Loven må for det første være «adequately accessible», som i *Silver mot Storbritannia* utpensles til et krav om kunngjøring.¹⁰⁰ Kriteriet sees i sammenheng med EMK artikkel 7, som nedfeller et forbud mot tilbakevirkende kraft.

---

⁹⁸ EMDs plenumsdom 26.april 1979, *Sunday Times mot Storbritannia*.

⁹⁹ Jørgen Aall, «Noen straffeprosessuelle tvangsmidler og menneskerettighetene», *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 1994, side 584-660, på side 592.

¹⁰⁰ EMDs dom 25.mars 1983, *Silver mot Storbritannia*, avsnitt 87.

Videre må loven være formulert med «sufficient precision to enable the citizen to regulate his conduct».¹⁰¹ EMD aksepterer at det i en del tilfeller kan være umulig å gi en helt presis hjemmel, men har oppstilt et krav om at hjemmelen må være «sufficiently clear in the large majority of cases».¹⁰²

Generelt stilles det altså krav til forutberegneligheten ved at normen må oppfylle krav til *presisjon og tilgjengelighet*.

3.1.2 Er politiets hjemmel for beslag og inndragning av fleinsopp og peyote i tråd med lovskravet i EMK?

Det følger av *Leander mot Sverige* at bestemmelser som er kunngjort i lovs form, «doubtless meets the requirement of accessibility».¹⁰³ Der hjemmelen for beslag og straff fremgår av loven, vil tilgjengelighetskravet være oppfylt.

Straffeprosessloven § 203 hjemler bare beslag «inntil rettskraftig dom». Dersom myndighetene ønsker å opprettholde beslaget etter dette, må vilkårene for inndragning være oppfylt.

For stoffer som er oppført på narkotikalistene, hjemler legemiddeloven § 32 inndragning av stoffene. På narkotikalistene, inntatt i narkotikaforskriften, står *fleinsopp* oppført.

Hjemmelen er tilgjengelig, ettersom den er nedfelt i lov og forskrift. Den er videre klar, ettersom fleinsopp står på narkotikalistene.

Det kan dermed konkluderes med at lovskravet er oppfylt for beslag og straff av fleinsopp.

Peyote er ikke oppført på narkotikalistene. Politiet kan dermed ikke ta beslag av planten hjemlet i legemiddeloven § 32, som kun omfatter «stoffer på narkotikalistene».

Derimot står virkestoffet meskalin på narkotikalistene. Spørsmålet er om det betyr at peyote er narkotika og dermed straffbart.

Høyesterett har i Rt.1982.64 fastslått at der virkestoffet står på narkotikalistene, mens planten ikke gjør det, skal planten ikke anses som narkotika, med mindre en naturlig språklig forståelse tilsier at planten er omfattet.

Spørsmålet er da om en naturlig språklig forståelse av et av tilleggsalternativene i narkotikaforskriften § 3 bokstavene b) og c) tilsier at også peyote er «narkotika».

---

¹⁰¹ *Sunday Times mot Storbritannia*, *op.cit.*, avsnitt 49.

¹⁰² EMDs storkammerdom 11.november 1996, *Cantoni mot Frankrike*, avsnitt 32.

¹⁰³ EMDs dom 26.mars 1987, *Leander mot Sverige*, avsnitt 53.

Det følger av § 3 bokstav c) at også «blandinger» av stoffer på narkotikalistene er «narkotika». En slik blanding er definert i § 3 siste ledd som «opløsninger, fortynninger, ekstrakter, konsentrater, tinkturer og produkter av enhver art, herunder farmasøytiske preparater, samt bearbejdede former av de aktuelle stoffer, droger, planter og sopper». Inspirasjonen fra FN's psykotrop-konvensjon 1971 artikkel 3 er tydelig.¹⁰⁴

Det følger av dette at peyote ikke er narkotika, med mindre det kan anses som en bearbejdet form av stoffene på narkotikalistene. Peyote i sin rene form rammes ikke av ordlyden og er dermed ikke narkotika i Norge.

For bearbejdingene er det to måter å tolke ordlyden på.

Dersom det fokuseres på «bearbejdede former av de aktuelle stoffer», kan et brygg laget av peyote muligens anses som en bearbejdet form av meskalin. Slik resonnerer amerikansk høyesterett i *Gonzales*, basert på en tolkning av FN-konvensjonen om psykotrope stoffer fra 1971. Dersom denne tolkningen av konvensjonen artikkel 3 for analysens skyld aksepteres, tilsier presumsjonsprinsippet at den norske lovhjemmelen tolkes i samsvar med FN-konvensjonen.

Det kan likevel ikke underslås at ordlyden viser til bearbejdede former «av de aktuelle (...) planter». Dersom virkestoffet var tilstrekkelig, ville dette tillegget være uten betydning. En naturlig språklig forståelse tilsier at det kun er blandinger av planter på narkotikalistene, jf. bokstav a), som omfattes av dette alternativet.

Legalitetsprinsippet taler med tyngde mot en utvidende tolkning av dette, særlig når det ikke finnes forarbejdet å støtte seg på. Dette ble vektlagt i Rt.1982.64, der Høyesterett fremhevet at det var «best stemmende med vanlige prinsipper for tolking av strafferegler» å bygge på at soppen ikke går inn under narkotikakapitlet når det ikke var truffet noen uttrykkelig bestemmelse om at soppen var med på listen.

Verken peyote eller blandinger av peyote er dermed å anse som «narkotika» etter narkotikaforskriften § 3. Det er ikke hjemmel i norsk lov for å straffe befatning med peyote, og da mangler det også hjemmel for beslag.

I denne oppgaven er det dermed rom for en avgrensning mot peyote i den videre drøftelsen. Likevel velger jeg å behandle også peyote i det følgende. Etter Rt.1982.64 førte legemiddelverket umiddelbart opp fleinsopp på narkotikalistene, for å sikre straffehjemmel til

---

¹⁰⁴ Se punkt 1.5.1

senere anledninger. Det samme ble ettervirkningene av Rt.2009.780, der Høyesterett fant at GBL ikke var å anse som narkotika når det ikke sto på narkotikalistens. Det kan dermed ventes at legemiddelverket vil føre opp peyote på narkotikalistens dersom en norsk domstol frifinner på grunn av manglende hjemmel i en straffesak om peyote.

For å ligge i forkant av den forventede rettsutviklingen, vil både peyote og fleinsopp vurderes i del 3.3. Men den foreløpige konklusjonen er at det i Norge kun er hjemmel for å straffe befatning med fleinsopp, ikke peyote.

3.2 Krav om et legitimt formål for å gripe inn i religionsutøvelsen

Det fremgår av artikkel 9 annet ledd at inngrep «only» kan gjøres hvis det er nødvendig i et demokratisk samfunn for å fremme ett av flere bestemte formål. Det kan gjøres av hensyn til «public safety, for the protection of public order, health or morals» eller «for the protection of the rights and freedoms of others».

Ordet «only» indikerer at listen er uttømmende. Det er også lagt til grunn av EMD, som har uttalt at denne listen er «exhaustive and that their definition is restrictive».¹⁰⁵

Denne uttalelsen følges imidlertid opp med en vidtgående tolkning av vilkåret «the rights and freedoms of others», der Frankrike begrunnet sitt niqab-forbud i behovet for «respect for the minimum requirements of life in society». EMD godtok at dette gjaldt andres rettigheter.

I *Eweida mfl. mot Storbritannia* fastslår EMD at hensynet til å la en arbeidsgiver «project a certain corporate image» utvilsomt er et legitimt formål.¹⁰⁶ Dette er fjernt fra ordlyden, men kan forklares dels med at hun var ansatt og på den måten aksepterte forpliktelsene i arbeidsforholdet, dels med at saken gjaldt statens sikreforpliktelse.¹⁰⁷

At listen er «exhaustive» og skal tolkes restriktivt, kan etter dette ikke tas helt på ordet. Men EMK skal tolkes slik at rettighetene blir «practical and effective».¹⁰⁸ Det tilsier at inngrepene bør være nært koblet til de legitime formålene artikkelen selv angir.

3.2.1 Den norske begrunnelsen for et forbud mot narkotika

Norsk lovgivning inneholder ingen særskilt begrunnelse for hvert enkelt stoff. Forarbeidene til straffeloven har derimot en begrunnelse for hvorfor befatning med narkotika generelt er

---

¹⁰⁵ EMDs storkammerdom 1.juli 2014, *S.A.S. mot Frankrike*, avsnitt 113.

¹⁰⁶ *Eweida mfl. mot Storbritannia, op.cit.* avsnitt 94.

¹⁰⁷ Jørgen Aall, *op.cit.* 2015, side 257.

¹⁰⁸ Jf. EMDs dom 9.oktober 1979, *Airey mot Irland*, avsnitt 24.

straffverdig. Argumentene for å straffe narkotika danner dermed utgangspunktet for å avklare om inngrep i religionsutøvelsen kan være hjemlet i ett eller flere legitime hensyn.

Straffelovkommisjonen skriver at begrunnelsen for å kriminalisere befatning med narkotika «er først og fremst den helsefaren disse stoffene representerer, selv om det også er slik at avhengighet av narkotika kan føre til annen kriminalitet for å finansiere forbruket».¹⁰⁹ I straffeloven er § 231 plassert i kapittelet «Vern av folkehelsen».

Ettersom Justisdepartementet, i motsetning til Utvalget, ønsket en fortsatt kriminalisering av bruk og besittelse av narkotika til eget bruk er det en mye lengre begrunnelse i odelstingsproposisjonen.¹¹⁰ Virkninger for «samfunnets økonomi», «den generelle trygghet og fred», «brukerens familie og vedkommendes sosiale miljø», «sosiale problemer», «vinningskriminalitet» og «allmennprevensjon» nevnes. En avkriminalisering vil sende «et uheldig signal overfor unge personer i en valgsituasjon». Straff har en «pedagogisk påvirkning som samfunnet ellers står for, for eksempel i hjem og skole», og vil «markere grunnleggende verdier i samfunnet». De narkotiske stoffene «står i en annen historisk og kulturell stilling» enn alkohol og tobakk. Det kan dessuten være nødvendig å reagere «med samfunnsstraff, eventuelt narkotikaprogram» for å kurere eller forhindre rusavhengighet.

Dersom man ser bakenfor argumentasjonen, hviler begrunnelsen på noen klare premisser. Det ønskes et minimum av bruk av rus i Norge. Narkotika antas å være en farligere form for rus enn alkohol og tobakk, jf. den pedagogiske betydningen overfor unge i en valgsituasjon. Narkotika antas å gjøre personen farligere for andre, jf. henvisningen til den «generelle trygghet og fred». Narkotika har i tillegg en annen historisk og kulturell stilling. Og særlig følgene av avhengighet er viktige å motvirke, jf. henvisningene til hvordan rusavhengighet påvirker familie, leder til vinningskriminalitet og koster samfunnet penger.

Sammenfatningsvis kan den norske begrunnelsen for narkotikaforbudet subsumeres under «public order and safety», «health», og «the protection of the rights and freedoms of others».

3.2.2 Formålmessigheten til narkotikaforbudet

EMD har overlatt til staten å vurdere om en viss aktivitet virkelig er en utfordring for den offentlige trygghet, folkehelsen og så videre.¹¹¹ Proporsjonaliteten vil derimot alltid prøves.

---

¹⁰⁹ NOU 2002:4 side 329.

¹¹⁰ Alle sitater i det følgende hentet fra Ot.prp.nr.22 (2008-2009), side 93-94.

¹¹¹ EMDs dom 27.mars 2002, *Metropolitan church of Bessarabia mfl. mot Moldova*, avsnitt 113;

Maktfordelingsbetraktninger tilsier at også norske domstoler bør akseptere Stortingets vurderinger om at narkotikalovgivningen tar sikte på å fremme bestemte formål. For religionsvernet, er det imidlertid kun de formål som kan subsumeres under artikkel 9 annet ledd som er relevante. Statens vurdering om at forbudet mot innførsel, oppbevaring og overdragelse av narkotika søker å realisere de legitime formålene «public safety», «public order», «public...health» og «the protection of the rights and freedoms of others», må dermed legges til grunn.

At narkotika står i en annen historisk og kulturell stilling, er imidlertid ikke etter ordlyden en legitim grunn til inngrep i religionsfriheten. I *Buscarini*-saken anførte klageren at den eden han måtte sverge for å innsettes i parlamentet brøt med hans religionsfrihet.¹¹² Staten anførte at eden hadde en «historical and social» betydning og var basert på lang tradisjon, men EMD avviste at dette utgjorde et legitimt formål.¹¹³ Også i *Manoussakis mot Hellas* avvises lignende argumenter, og det er dermed ikke adgang til å innskrenke religionsfriheten under henvisning til tradisjonen.¹¹⁴

I tillegg ser lovavdelingsens begrunnelse ut til å hvile på en antakelse om at FN-traktatene om narkotika fra 1961, 1971 og 1988 pålegger Norge en utstrakt kriminalisering av både bruk, besittelse og handel med narkotika.¹¹⁵ Hensynet til å oppfylle statens folkerettslige forpliktelser er ikke nedfelt som et legitimt hensyn for inngrep i religionsutøvelsen, men brukes av EMD som et tolkningsmoment for å fastlegge hvorvidt et inngrep er nødvendig i et demokratisk samfunn. Det er på tide å vende oppmerksomheten dit.

3.3 Er det nødvendig i et demokratisk samfunn å straffe befatning med peyote, fleinsopp og ayahwasca til religiøs bruk?

Spørsmålet om hva som er «necessary in a democratic society» krever en balanse av en rekke komplekse faktorer. EMD har tolket vilkåret slik at det «is not synonymous with ‘indispensable’, neither has it the flexibility of such expressions as ‘admissible’, ‘ordinary’, ‘useful’, ‘reasonable’ or ‘desirable’».¹¹⁶ Det er altså ikke tilstrekkelig for staten at det er

---

¹¹² EMDs storkammerdom 18.februar 1999, *Buscarini mfl. mot San Marino*

¹¹³ *Ibid.*, avsnitt 32.

¹¹⁴ EMDs dom 26.september 1996, *Manoussakis mfl. mot Hellas*. Slik også Evans 2002, *op.cit.* side 147.

¹¹⁵ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) side 90-92

¹¹⁶ EMDs dom 7.desember 1976, *Handyside mot Storbritannia*, avsnitt 48.

ønskelig eller nyttig å gripe inn, men det stilles ikke krav om at inngrepet må være uomgjengelig.

Mer presist sies det i *Olsson mot Sverige* at «the notion of necessity implies that the interference corresponds to a pressing social need and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued». ¹¹⁷ Konjunksjonen “and” viser at nødvendighetsvurderingen er todelt. For det første må det foreligge et presserende samfunnsbehov for et inngrep. For det andre må inngrepet være stå i forhold til formålet det søker å realisere. Som påpekt av Jørgen Aall, sammenfaller i realiteten den generelle vurderingen av om det foreligger et presserende samfunnsbehov, som knytter seg til «behovet for ett eller annet tiltak», og den spesielle forholdsmessighetsvurderingen, som knytter seg til «forsvarligheten av akkurat dette tiltak». ¹¹⁸

Olsson mot Sverige viser samtidig at EMD går svært konkret til verks. Saken gjaldt en barnevernsovertakelse av tre barn. EMD fant først at selve vedtaket om omsorgsovertakelse ikke var uproporsjonalt. ¹¹⁹ Deretter fant de at avgjørelsen om å nekte tilbakeføring av barnet til familien, også kunne anses som nødvendig. ¹²⁰ Men begrunnelsen for å plassere de tre barna i tre forskjellige fosterhjem, langt vekk fra foreldrene, var ikke «sufficient», og den delen av inngrepet var ikke «proportionate to the legitimate aim pursued». ¹²¹

Andre eksempler på at EMD går konkret til verks er *Eweida mfl. mot Storbritannia*, der det etter en konkret vurdering var «necessary» å forby en sykepleier fra å gå med et kors rundt halsen, men ikke å forby en flyvertinne i å gjøre det samme.

Sett hen til den konkrete vurderingen langvarig EMD-praksis gir anvisning på, fremstår engelske domstolers fremgangsmåte i *Taylor* som lite lojal mot EMDs metode. ¹²² I stedet for å vurdere interessene på statens hånd mot religionsfriheten i det konkrete tilfellet, anså domstolene i begge instanser FN-konvensjonene for å utgjøre en tilstrekkelig god grunn til at inngrep var nødvendig i et demokratisk samfunn. Denne tilnærmingen er retts teknisk enkel, men ser i realiteten helt bort fra forhold på den religiøses side. Det er vanskelig å vurdere proporsjonalitet dersom kun den ene siden av saken undersøkes.

---

¹¹⁷ EMDs plenumsdom 24.mars 1988, *Olsson mot Sverige* (Nummer 1), avsnitt 67.

¹¹⁸ Jørgen Aall, *op.cit.* 2015, side 156.

¹¹⁹ Avsnittene 72-74.

¹²⁰ Avsnittene 75-77.

¹²¹ Avsnittene 78-83.

¹²² Se del 1.5.4.3 om *Regina v. Taylor*.

Domstolene i Nederland og Italia vurderte derimot helt konkret den religiøses behov for rusmidlene i seremonier.¹²³ Statens behov for å fremme folkehelsen, som utvilsomt var et legitimt formål, kunne ikke rettferdiggjøre straff eller beslag av rusmidlene i de sakene.

Det må understrekes at resultatet vil avhenge av sakens konkrete omstendigheter, slik at resultatene i sakene fra Nederland og Italia er underordnet. Men metoden er korrekt, og norske myndigheter skal anlegge samme konkrete tilnærming til spørsmålet om religiøs bruk av rus.

3.3.1 Den grunnleggende avveiningen mellom behovet for inngrep på den bestemte måten, og religionsfriheten

Det skal også foretas en forholdsmessighetsvurdering av behov for inngrep på den aktuelle måten, og den religiøses behov for å utøve sin religion. I del 2.2.2 ble konklusjonen at konsumering av peyote under seremonier med mål om guddommelig kontakt, er en form for religionsutøvelse gjennom «worship». Dersom den troende har peyoten som en del av sitt klesplagg, uten å konsumere den, var dette en form for «practice or observance». Det er imidlertid nå avdekket at peyote ikke er forbudt i Norge. Jeg er ikke kjent med at fleinsopp brukes som smykke. Dermed er det peyote og fleinsopp som rusmiddel som en del av tilbedelsen i religiøse ritualer, som undersøkes.

På den annen side står statens interesser i å sikre «public safety [and] order», «health» og «the rights and freedoms of others», som nærmere utbrodert i forarbeidene.¹²⁴ Ettersom religiøs bruk av narkotika ikke er diskutert i forarbeidene, vil jeg i tillegg supplere med andre argumenter som kan tilsi at et inngrep er nødvendig.

Den rettspraksis som foreligger fra Nederland, England, Italia og USA er et egnet startpunkt for forholdsmessighetsvurderingen. De fleste momentene som vurderes i det følgende, har sin forankring i en eller flere av disse dommene, eller i forarbeidene til en norske straffeloven. Det understrekes at dommene benyttes som argumentativ inspirasjonskilde, og at dommene i seg selv har meget begrenset vekt ved tolkningen av EMK.

3.3.2 Hvor viktig er rusmiddelet for den religiøses ritual?

Hvor viktig rusmiddelet er som del av religionsutøvelsen, varierer mellom ulike religioner og undergrupper. I katolisismen serveres vin til nattverden. Vinen er et symbol på Jesu blod. Katolikkene er dermed ikke ute etter selve *rusen*, men som symbol er vinen sentral. Mange

---

¹²³ Se delene 1.5.4.1 og 1.5.4.4

¹²⁴ Redegjort for i del 3.2.

katolske kirker opplever derfor det å erstatte vinen med en versjon med lavere alkoholprosent, eventuelt en alkoholfri versjon, som et fullgodt alternativ.¹²⁵

Betydningen av et fullgodt alternativ er vektlagt til statens favør i *Cha'are Shalom Ve Tsedek mot Frankrike*.¹²⁶ Klageren fikk som følge av ny regulering av kjøttproduksjon ikke lenger adgang til å slakte kjøttet på kosher-vis. EMD fant at dette ville være et inngrep dersom det gjorde det umulig for medlemmene av den jødiske kirken å spise kosher-mat. Imidlertid var det fullt mulig å importere slik mat fra Belgia, og den jødiske religionen krevde ikke at man selv slaktet kjøttet, så lenge det var gjort på korrekt vis. Forbudet mot rituell slakt var dermed ingen krenkelse av artikkel 9.

For religiøse brukere av peyote og fleinsopp som bruker stoffene for å åpne hjernen for nye baner, er det ifølge siktede ingen fullgode alternativer. I dagliglivet kan meditasjon og en riktig diett hjelpe. Men planteseremoniene er, for siktede, en essensiell del av hans religionsutøvelse. Fraværet av fullgode alternativer vil gjøre at kravene til statens grunner for inngrep, skjerpes.

Som det fremgår av ulikhetene mellom nattverden og de peyote- og fleinsoppseremoniene som for tiden arrangeres i Norge, vil det måtte avgjøres i den konkrete sak hvor viktig dette er for den religiøse. Men som det fremgår av del 2.2, er statens plikt til å ikke diskriminere mellom religioner «incompatible with any power on the State's part to assess the legitimacy of religious beliefs or the ways in which those beliefs are expressed».¹²⁷ Resultatet i *Cha'are Shalom Ve Tsedek* kan forklares med at kirkens forståelse viste at det var metoden som ble brukt som var avgjørende, ikke at den religiøse selv slaktet.

Der inngrepet i realiteten innebærer et forbud mot selve religionen, stilles de strengeste krav.¹²⁸ For religioner som baserer seg på tilbedelsen av selve plantene, vil antakelig et forbud mot befatning med planten kunne sidestilles med et religionsforbud. I denne vurderingen må den religiøses forståelse legges til grunn.¹²⁹

Den amerikanske psykologen Ralph Metzner, som har deltatt i hundrevis av planteseremonier hos den amerikanske urbefolkningen de siste 40 årene, fremhever at seremoniene er

---

¹²⁵ Se for et konkret eksempel daværende kardinal Joseph Ratzingers *Brev til Kongregasjonen for tros læren* 24.juli 2003 om hvilket nivå det må være av alkohol og gluten for at vinen og brødet skal kunne brukes i nattverden.

¹²⁶ EMDs storkammerdom 27.juni 2000 *Cha'are Shalom Ve Tsedek mot Frankrike*, flertallets avsnitt 80 flg.

¹²⁷ *Eweida mfl. Mot Storbritannia, op.cit.* avsnitt 81.

¹²⁸ Jf. EMDs dom 10.juni 2010, *Jehovah's Witnesses of Moscow mfl. mot Russland*.

¹²⁹ Jf. *Skugar mfl. mot Russland, op.cit.*

«simultaneously religious, medicinal, and psychotherapeutic», og bidrar til å løse så vel personlige problemer som problemer innad i fellesskapet.¹³⁰ For en vestlig observatør, som er vant til klarere skiller mellom medisin, spiritualitet og psykologi, kan denne bruken være vanskelig å forstå.

3.3.3 Hvor ofte brukes rusmiddelet?

Mens rastafarienes bruk av cannabis kan bli brukt i daglig bønn, er peyote-seremoniene mindre hyppige. Til sammenligning fant en studie av 61 medlemmer av Native American Church at medlemmene i gjennomsnitt deltok på peyote-seremoni ca en gang i måneden.¹³¹ I Norge er det ifølge siktede vanlig å delta på seremoni 2-3 ganger i året. Han understreker betydningen av å ta inn over seg og å jobbe med det man har lært under seremonien. Å integrere denne lærdommen i livet, kan ta flere måneder eller år.

Hyppigheten av den religiøse bruken av rusmiddelet vektlegges av Court of Appeal i *State v. McBride* som en av tre hovedgrunner til å nekte rastafariene religiøs bruk av cannabis, i motsetning til urbefolkningens bruk av peyote.¹³²

Jeg ser to måter hyppigheten av bruk kan være relevant på. For det første innebærer all bruk av rus en viss risiko, som kan tenkes å øke med en økt ratio. For det andre innebærer hyppig bruk potensielt at det er et større kvantum rusmiddel i omløp til enhver tid. Dette ble anført av den italienske påtalemyndigheten som et argument mot å tillate rastafarienes bruk av cannabis, da politiets arbeid mot cannabis ville vanskeliggjøres.¹³³

Staten har dermed et mer presserende samfunnsbehov for å regulere daglig bruk av rus, enn den som skjer med større mellomrom.

3.3.4 Skadevirkninger ved bruk av fleinsopp og peyote

Dette momentet ble vektlagt i alle dommene. Dommen fra Nederland har en viktig presisering når den understreker at bruken ikke utgjorde noen trussel mot folkehelsen ved «the controlled use within the religious community».¹³⁴ Forskning fra USA viser også tydelig at deltakere på peyoteseremonier blant urbefolkningen etter hundrevis eller tusenvis av seremonier har like

---

¹³⁰ Ralph Metzner, “Entheogenic rituals, shamanism and green psychology” i *European Journal of Ecopsychology*, 2013 side 64-77, på side 65-66.

¹³¹ Halpern mfl., “Psychological and Cognitive Effects of Long-Term Peyote Use Among Native Americans” i *Biological Psychiatry*, side 624-631, på side 624.

¹³² State of Kansas Court of Appeals dom 27.februar 1998, *State of Kansas, Appellee, v. Joe McBride and Connie McBride, Appellants*

¹³³ Se del 1.5.4.4 om dommen. Se om betydningen av dette momentet del 3.3.6.

¹³⁴ Se Del 1.5.4.1

god fysisk helse og intelligens som sammenlignbare avholdsmennesker, og signifikant bedre psykisk helse og intelligens enn tørrlagte alkoholikere.¹³⁵

Forskerne understreker derimot at det likevel kan være skader for brukere av stoffene utenfor religiøs sammenheng. For drøftelsen av religiøs bruk, er det særlig viktig å drøfte hvor relevante, og alvorlige, skadevirkningene for gruppens egne medlemmer er. Likevel gjør den spredningsrisikoen som alltid vil være til stede ved befatning med narkotika at også effekter på ikke-religiøse, uten den religiøse gruppens orden og kontroll, kan være relevante.

3.3.4.1 I hvilken utstrekning er skadevirkningene for de religiøse brukernes helse relevant for proporsjonalitetsvurderingen i EMK artikkel 9?

Straffelovkommisjonen uttaler at begrunnelsen for å kriminalisere befatning med narkotika, er «først og fremst den helsefaren disse stoffene representerer».¹³⁶ Helse er en legitim grunn til å gripe inn i religionsvernet.

Ordlyden må tolkes i lys av sin kontekst, jf. Wien-konvensjonen artikkel 32.1. Det er ikke klart ut fra sammenhengen, «public order, health or morals», om «health» skal forstås som «public health». Sammenhengen med morals, som nødvendigvis må være «public», tilsier at også «health» skal forstås som folkehelse. Ordlyden er tvetydig, men Jørgen Aall antar at inngrep i religionsfriheten ikke kan begrunnes i hensynet til personens egen helse.¹³⁷

EMDs dom *Jehovas Vitner mot Russland* gir vesentlig støtte til Aalls synspunkt.¹³⁸ Russlands begrunnelse om at Jehovas Vitner måtte forbys ettersom medlemmene av Jehovas Vitner nektet blodoverføring, ble undersøkt av EMD. Å nekte blodoverføring kan etter omstendighetene være dødelig.

EMD anerkjente at spørsmålet om religiøs nektelse av livsnødvendig helsehjelp var komplekst, og innebar en avveining mellom statens plikt til å sikre borgerens liv og den religiøses trosfrihet. For å løse dilemmaet vurderte domstolen hva som best ivaretok «human dignity», som er «the very essence of the Convention». Friheten til å takke nei til medisinsk behandling var «vital to the principles of self-determination and personal autonomy». Dersom denne friheten skulle ha noen realitet, må pasientene ha rett til å ta valg i tråd med eget

---

¹³⁵ Halpern mfl. *op.cit.*

¹³⁶ Del 3.2.1.

¹³⁷ Aall 2015, *op.cit.* side 259.

¹³⁸ EMDs dom 10.juni 2010, *Jehovah's Witnesses of Moscow mfl. mot Russland*. Alle sitat er hentet fra avsnitt 134-136.

verdigrunnlag – «regardless of how irrational, unwise or imprudent such choices may appear to others».

I avsnitt 136 ytrer domstolen seg særlig klart: «absent any indication of the need to protect third parties – for example, mandatory vaccination during an epidemic, the State must abstain from interfering with the individual freedom of choice in the sphere of health care, for such interference can only lessen and not enhance the value of life» (min understreking).

Dommen gjelder pasientrettigheter, men løses etter artikkel 9. Pasientrettighetene har et sterkt konvensjonsmessig vern i en rekke konvensjoner som Biomedisin-konvensjonen, CESR med flere, og står dermed i en annen folkerettslig stilling enn narkotikabruk, som tvert imot er forbudt ved FN-konvensjonene fra 1961, 1971 og 1988.

Det er en relevant rettslig forskjell. Uttalelsene om å risikere helsen sin for egen tro i relasjon til EMK artikkel 9 har likevel stor overføringsverdi til religiøs bruk av narkotika, som nettopp dreier seg om valg som for andre kan fremstå som «unwise or imprudent», men der hensynet til den religiøses verdighet best ivaretas ved å unnlate å gripe inn.

EMD ser med dette ut til å ha stengt døren for inngrep i religionsfriheten begrunnet i brukerens egen helse, med mindre det kan ramme «third parties». Dette kan antakelig sees som at den religiøse gir avkall på sin rett til helse eller liv.

Det er likevel naturlig å lese avgjørelsen i lys av Russlands inngrep, som var å forby hele kirken. Selv om konklusjonen var at hensynet til å redde pasientenes liv overhodet ikke utgjorde noen «pressing social need», ikke at inngrepet var uproporsjonalt, er det ikke sikkert EMD ville konstatert brudd dersom staten hadde grepet inn med lempeligere midler, for eksempel ved å kreve at Jehovas Vitner ga de troende tilstrekkelig informasjon om risikoen ved å nekte blodoverføring.

3.3.4.2 Risiko for mentale lidelser?

En presisering må likevel gjøres: EMD uttaler seg eksplisitt om retten til å gjennomføre handlinger som er «physically harmful» for en selv. Det kan tilsi at EMD har ment å begrense denne dommens prejudikatsverdi til somatiske skader.

Sammenhengen med EMK artikkel 5.1 e), som åpner for frihetsberøvelse av personer av «unsound mind» og «drug addicts», taler også i denne retning. Dette er legitime grunner til frihetsberøvelse nettopp fordi personens egen mentale helse, i større grad enn hans somatiske

helse, kan påføre andre skade.¹³⁹ En avhengighetslidelse svekker på sin side personens evne til å ta rasjonelle valg, og kan som forutsatt i forarbeidene til den norske straffeloven føre til vinningskriminalitet for å finansiere forbruket, og skade familielivet.¹⁴⁰

Spørsmålet må dermed stilles om fleinsopp og peyote kan øke risikoen for mentale lidelser, eller gjøre personen rusavhengig.

Det må umiddelbar sies at å bedømme slik risiko er skjønnspreget, slik at et bredt kildetilfang er ønskelig. Særlig gunstig er det med litteraturstudier, som samler resultatene fra en rekke studier for å oppsummere tilstanden på forskningsfeltet.

En annen variant som har god forankring i det norske rettssystemet, er bruken av sakkyndige eksperter. Skjønnen kan variere fra psykiater til psykiater, og den beste metoden er dermed å kumulere ulike eksperters skjønnsmessige vurdering, slik at man sitter igjen med et gjennomsnitt.¹⁴¹ En slik studie ble gjort av David Nutt med flere i 2007.¹⁴² Studien anses som et «pionerverk» innen forskningen.¹⁴³ Forskningsdirektør ved SERAF ved UiO Jørgen Bramness betegner studien som en meningsmåling blant de mest informerte forskerne på feltet.¹⁴⁴ Studien er raffinert flere ganger, og har nå blitt så gode at de av flere forfattere anbefales til bruk i rettsvitenskapen.¹⁴⁵ I Rt.2012.1120 benyttes en slik studie for å fastlegge straffnivået for GHB.

3.3.4.2.1 Avhengighet

For vurderingen av stoffenes avhengighet gir van Amsterdam mfl. sin oppfølgerstudie til David Nutt (2007) et godt utgangspunkt.¹⁴⁶ Som det fremgår av figur 1, ble 19 ledende sakkyndige spurt om å vurdere faren for en rekke negative konsekvenser, herunder avhengighet, for 19 rusmidler, herunder fleinsopp (omtalt som «magic mushrooms»). Avhengighetsvariabelen er markert med rødt.

---

¹³⁹ Jf. EMDs dom 24.oktober 1979, *Winterwerp mot Nederland*.

¹⁴⁰ Se del 3.2.1.

¹⁴¹ Benedikt Fischer og Perry Kendall i «Commentaries on Caulkins et al. (2011)», *Addiction*, 2011 side 1891-1892 omtaler dette som et «quantum leap of progress» for narkotikapolitikken.

¹⁴² David Nutt, Leslie King, William Saulsbury og Colin Blakemore, «Development of a rational scale to assess the harms of drugs of potential misuse» i *The Lancet*, 2007 side 1047-1053.

¹⁴³ Eirik Løkke og Torstein Ulserød, «Narkotikapolitikken: Behov for nye ideer og bedre løsninger», *Civita-notat* nr.1, 2015, side 3.

¹⁴⁴ Sitert i *ibid.* side 6.

¹⁴⁵ For eksempel Fischer og Kendall, *op.cit.* og Paul J. Hofer, «Ranking Drug Harms for Sentencing Policy» i *Social Science Research Network*, 2015

¹⁴⁶ Jan van Amsterdam mfl., «Ranking the harm of alcohol, tobacco and illicit drugs for the individual and the population» i *European Addiction Research*, 2010 side 202-207.

Table 1. Mean score given by 19 experts to assess the harm of 19 drugs at individual and population level

	Mean harm score		Physical harm			Depen- dence	Social harm		
	individual level	population level	mean physi- cal harm	acute toxicity	chronic toxicity		individual level	population level	difference
Crack cocaine	2.63	2.41	2.51	2.39	2.63	2.82	2.55	1.89	0.66
Heroin	2.53	2.30	2.20	2.37	2.03	2.89	2.50	1.78	0.72
Tobacco	2.20	2.27	1.71	0.53	2.89	2.82	2.06	2.28	-0.22
Alcohol	2.16	2.36	2.18	1.89	2.47	2.13	2.16	2.76	-0.61
Methamphetamine	2.06	1.67	2.11	2.03	2.18	2.24	1.84	0.56	1.29
Cocaine	2.06	1.93	2.00	1.95	2.05	2.13	2.05	1.66	0.39
Methadone	1.94	1.68	1.68	1.95	1.42	2.68	1.42	0.68	0.73
Amphetamine	1.84	1.64	1.80	1.71	1.89	1.95	1.76	1.18	0.58
GHB	1.53	1.32	1.32	1.84	0.79	1.71	1.55	0.92	0.63
Benzodiazepines	1.33	1.36	0.87	0.97	0.76	1.89	1.24	1.32	-0.08
Buprenorphine	1.31	1.00	0.99	1.21	0.76	1.71	1.24	0.29	0.95
Cannabis	1.19	1.26	1.18	0.84	1.53	1.13	1.26	1.47	-0.21
Ketamine	1.07	0.82	1.24	1.55	0.92	0.84	1.13	0.39	0.74
Ecstasy	1.06	1.03	1.34	1.34	1.34	0.61	1.24	1.13	0.11
Methylphenidate	0.85	0.69	0.88	0.92	0.83	0.86	0.81	0.33	0.47
Anabolic steroids	0.78	0.67	0.84	0.45	1.24	0.71	0.79	0.45	0.34
Khat	0.66	0.52	0.67	0.39	0.95	0.76	0.55	0.13	0.42
LSD	0.65	0.46	1.08	1.47	0.68	0.03	0.84	0.26	0.58
Magic mushrooms	0.40	0.31	0.51	0.89	0.13	0.03	0.66	0.39	0.26

The mean harm score is the averaged score of physical harm (toxicity), dependence and social harm. Drugs have been ranked according to the value of the mean harm score at individual level. Difference: social harm at individual level – social harm at population level.

Figur 1

Som det fremgår er fleinsopp, sammen med det klassiske psykedelikaet LSD, i særklasse det stoffet ekspertene rangerer som minst avhengighetsskapende.

Tallene mangler for meskalin (peyote), som er lite brukt i Europa. Amerikansk forskning gir et bedre bilde av farepotensialet ved bruk av meskalin. Best egnet til dette formål er antakelig Gables litteraturstudie, første gang publisert i *Addiction* i 2004.¹⁴⁷ Gable gjennomgikk over 3000 publiserte eksperimenter og obduksjonsrapporter for å avdekke hvilke stoffer som var dødeligst. Senere gjentok han denne forskningen med avhengighet.¹⁴⁸ Resultatet er gjengitt i *figur 2*.

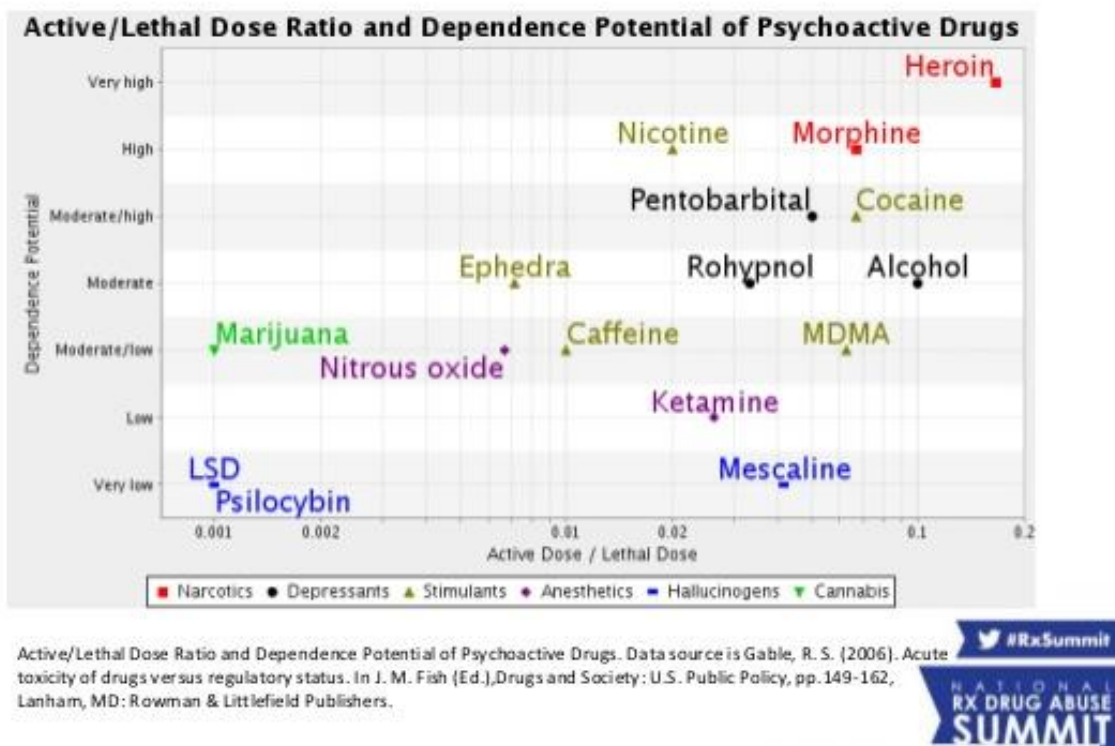
Figur 2 sin X-akse plasserer de mest dødelige rusmidlene til høyre, og de minst dødelige til venstre. I lys av uttalelsene i *Jehovas Vitner* om relevansen av somatiske skader og død hos den troende er den ikke så interessant, og det bemerkes kun at den viser forholdet mellom en vanlig rusdose og en dødelig overdose på følgende måte: Ved det mest ekstreme teoretiske scenarioet vil det være et 1:1 forhold mellom de to. Det vil si at en vanlig rusdose vil være dødelig. Det dødeligste rusmiddelet vi kjenner til, basert på gjennomgangen av alt tilgjengelig

¹⁴⁷ Robert S. Gable, «Comparison of acute lethal toxicity of commonly abused psychoactive substances» i *Addiction*, 2004 side 686-696.

¹⁴⁸ Gable, «Acute toxicity of drugs versus regulatory status» i Fish, J.M (Red.), *Drugs and Society: U.S. Public Policy*, 2006 side 149-162.

klinisk data, er heroin, der forholdet mellom aktiv dose og dødelig overdose bare er 1:6. Alkohol er dødelig ved omtrent 10 ganger normal rusdose, mens nikotin er dødelig ved om lag 50 ganger normal rusdose. Meskalin ligger et sted midt mellom nikotin og alkohol i dødelighet, mens psilocybin er nesten umulig å dø av. Forsøk på rotter har indikert at det vil kreves en dose på omtrent 17 kilogram fleinsopp for at et menneske skal overdosere, og et menneske vil begynne å kaste opp lenge før den tid.¹⁴⁹

Relative Addictiveness of Drugs

Figur 2

Viktigere for denne drøftelsen er det at Y-aksen viser at også Gables studier rangerer de klassiske psykedelika psilocybin og meskalin (og LSD) som de minst avhengighetsskapende rusmidlene det finnes klinisk forskning på.

¹⁴⁹ Jan van Amsterdam mfl., "Harm potential of magic mushroom use: A review" i *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 2011 side 423-429, punkt 6.5.

På bakgrunn av studiene til van Amsterdam og Gable, må det konkluderes med at fleinsopp og peyote er mindre avhengighetsskapende enn de legaliserte rusmidlene koffein, alkohol og nikotin.

3.3.4.2.2 Risikoen for utvikling av psykiske lidelser

Det foregikk mye forskning på risikoen ved bruk av psykedeliske rusmidler på 1950- og 1960-tallet, men etter forbudet ble det svært vanskelig å gjennomføre kliniske eksperimenter.¹⁵⁰ Stoffene forble populære blant den amerikanske befolkningen, der 14 % av dagens voksne amerikanere har brukt et klassisk psykedelika.¹⁵¹ Dersom stoffene leder til psykiske lidelser, vil en vente at dette kan dokumenteres i en populasjonsstudie.

To slike studier er publisert i 2015. Det må allerede innledningsvis bemerkes at disse studiene undersøkte de klassiske psykedelika – LSD, psilocybin og meskalin – samlet. Som det fremgår av figur 1 ovenfor, er LSD rangert som et mer skadelig stoff enn psilocybin på 7/8 variabler. Det gjør at psilocybin antakelig må anses som noe tryggere enn det de følgende studier gir inntrykk av.

I den første studien gikk Pål-Ørjan Johansen og Teri Krebs gjennom spørreundersøkelser til 135 095 personer, der det var gitt informasjon om psykisk helse, rusmiddelforbruk, sosioøkonomisk status, oppvekst med mer.¹⁵² At undersøkelsene har et bredt kildetilfang er essensielt, da man ellers risikerer å feilattribuere skader som egentlig følger av en annen variabel til variabelen man fokuserer på. For eksempel er barnehjemsbarn overrepresentert blant rusmisbrukere. Kontrollerer man ikke for oppvekstsituasjon, risikerer man å fastslå at følger som egentlig kommer av en broket oppvekst, skyldes et rusmisbruk. Det er først hvis barnehjemsbarn som også er rusmisbrukere har en verre psykisk helse enn barnehjemsbarn som har holdt seg nyktre, at en har identifisert negative følger av rusmisbruket.

Forskerne undersøkte risikoen for 11 indikatorer på mentale helse-problemer, som schizofreni, psykose, depresjon, angstlidelser og selvmordsforsøk. Konklusjonen var at det ikke var noen økt risiko for noen av disse variablene hos personer som kun brukte psykedeliske rusmidler, når det ble kontrollert for andre relevante variabler.

---

¹⁵⁰ Se David Nutt mfl. «Effects of Schedule I drug laws on neuroscience research and treatment innovation» i *Nature Reviews Neuroscience*, 2013 side 577-585.

¹⁵¹ Jf. Pål-Ørjan Johansen og Teri Krebs, «Psychedelics not linked to mental health problems or suicidal behaviour: A population study» i *Journal of Psychopharmacology*, 2015 side 270-279.

¹⁵² Ibid.

I den andre studien undersøkte Hendricks med flere 190 000 personer med samme metodikk. Studien fant at personer som hadde brukt de klassiske psykedelika minst én gang hadde noe lavere prevalens av stress, selvmordstanker og selvmordsforsøk enn befolkningen for øvrig.¹⁵³ Brukere av stoffene hadde altså en noe bedre mental helse enn resten av befolkningen.

Det kan dermed konkluderes med at bruk av psykedeliske rusmidler, herunder fleinsopp og peyote, ut fra alt vi vet i dag ikke øker risikoen for psykisk lidelse på populasjonsnivå. Stoffene er i tillegg mindre avhengighetsskapende enn legaliserte rusmidler.

Ulike typer narkotika kan likevel være farlige for enkeltpersoner som er biologisk definert for bestemte lidelser.¹⁵⁴ At gjennomsnittspersonen får en noe bedre mental helse av bruk av psykedelika, er ikke det samme som at det er risikofritt. Som Johansen og Krebs skriver:

«We cannot exclude the possibility that use of psychedelics might have a negative effect on mental health for some individuals or groups, which might be counterbalanced at a population level by a positive effect on mental health for others».¹⁵⁵

3.3.5 Er det gitt tilstrekkelig informasjon om sakramentet?

I den nederlandske dommen *Fijneman* ble det vektlagt at kirken hadde gitt tilstrekkelig informasjon på forhånd om risikoen ved sakramentet. Betydningen av et informert samtykke vektlegges i den religiøses favør i *Jehovas Vitner mot Russland*, og er dermed et relevant moment. Det er mindre nødvendig for staten å gripe inn overfor religiøse som er åpne om risikoen ved å ta sakramentet, enn den religiøse som nedtoner farene.

3.3.6 Deltar barn i seremonien?

Andreas Winsnes omtaler i sin bok en seremoni fra England, der barn ned i 10-årsalderen var med og drakk peyote.¹⁵⁶ Slike tilfeller kommer i en annen stilling.

Barns hjerne er i rask utvikling, og blant annet av den grunn er Norge gjennom Barnekonvensjonen artikkel 33 pålagt å gjennomføre «all appropriate measures» for å beskytte barnet mot ulovlig bruk av narkotika. Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk rett

---

¹⁵³ Hendricks mfl. «Classic psychedelic use is associated with reduced psychological distress and suicidality in the United States adult population» i *Journal of Psychopharmacology*, 2015 side 280-288.

¹⁵⁴ Se for eksempel Henquet mfl., «Prospective cohort study of cannabis use, predisposition for psychosis, and psychotic symptoms in young people» i *BMJ*, 2004 side 330.

¹⁵⁵ Johansen og Krebs 2015 *op.cit.* side 276.

¹⁵⁶ Winsnes, *op.cit.* side 220.

gjennom menneskerettsloven, og er etter EMDs praksis en relevant kilde ved fastleggelsen av hva som er nødvendig i et demokratisk samfunn i EMKs artikler 8-11.¹⁵⁷

Resonnementet i *Jehovas Vitner mot Russland* forutsetter at det dreier seg om «adults having legal capacity to refuse that form of treatment».¹⁵⁸ Dersom resonnetet, slik jeg antydet ovenfor, kan anses som et avkall på retten til helse eller liv, stilles det etter EMD-praksis også krav om at vedkommende må være «capable of realising the consequences» av sitt valg.¹⁵⁹

Det er alminnelig akseptert i rettssystemene hos medlemslandene i Europarådet, herunder i Norge, at barn ikke har samme selvbestemmelsesrett som voksne. Sett i lys av Barnekonvensjonen artikkel 33, taler meget for at det er nødvendig for staten etter EMK artikkel 9 å gripe inn i en praksis der slike rusmidler tilbys barn.

3.3.7 Er straff av religiøse rusbrukere et nødvendig virkemiddel for å oppnå statens målsettinger med narkotikaforbudet?

EMD-praksis gir uttrykk for at staten skal velge det minst inngripende tiltaket som kan fremme deres formål.¹⁶⁰ Frihetsberøvelse er av den mest ekstreme formen for inngrep rettssystemet anerkjenner. Det kreves derfor svært gode grunner for å fengsle noen for å utøve sin religion. At alle statene som har anvendt EMDs metode korrekt har kommet til at den religiøse har et vern for sin befatning med narkotika, er en anerkjennelse av det.¹⁶¹

Begrunnelsen for narkotikaforbudet er primært helsefaren. «Avhengighet av narkotika kan føre til annen kriminalitet for å finansiere forbruket», og i tillegg gå ut over familierelasjonen.¹⁶²

En kan aldri være helt sikre på hvor avhengighetsskapende et rusmiddel er, og avhengighet er et komplekst fenomen som ikke kan forklares med en enkelt faktor.¹⁶³ Det kan derimot slå fast at den vitenskapelige konsensus per i dag er at psilocybin og meskalin er svært lite avhengighetsskapende.¹⁶⁴ Det er ingen dokumenterte tilfeller av avhengighet av stoffene.

---

¹⁵⁷ Se blant annet EMDs dom 23.juni 2008 *Maslov mot Østerrike*.

¹⁵⁸ *Jehovas Vitner i Moskva mot Russland*, avsnitt 138.

¹⁵⁹ EMDs storkammerdom 18.oktober 2006, *Hermi mot Italia*, avsnitt 79

¹⁶⁰ Se for eksempel EMDs plenumsdom 24.mars 1988, *Olsson mot Sverige (Nummer 1)*.

¹⁶¹ Det vil si alle unntatt England, jf. del 1.5.

¹⁶² NOU 2002:4 side 329

¹⁶³ Ina Roll Spinnanger og Sturla Haugsgjerd, «Samfunnet må på rehab», i *Morgenbladet*, 26.november 2015 og Andreas Dahl, «Om mus, menn og Johann Hari», i *Morgenbladet* 8.desember 2015 tar opp noen av problemene rundt avhengighet.

¹⁶⁴ Se del 3.3.4.2.1.

Staten kan dermed neppe sies å ha noen «pressing social need» for å motvirke følgene av avhengighet for akkurat disse stoffene.

Dermed er det særlig helseformålene som gjenstår. Heller ikke de gjør seg gjeldende med særlig tyngde for akkurat disse rusmidlene. Det kan likevel være relevant å løfte blikket, for å se hva slags signaleffekt en dom om at religiøs bruk av narkotika er lovlig gir.

Tollmyndighetene i *Gonzales* prosederte på at det var viktig for USA å ha en narkotikalovgivning uten hull.¹⁶⁵ Ellers kunne man sende feil signaler. Også norske myndigheter er opptatt av signaleffekten.

Det må imidlertid påpekes at rusmidler i betydelig grad allerede er legalisert til bruk i visse formål. Amfetamin gis som behandling av ADHD.¹⁶⁶ De tidligere illegale rusmidlene kaffe, alkohol og tobakk selges nå fritt eller med en 18-årsgrense. Norske sykehus benytter morfin og cannabis som smertelindring.¹⁶⁷ Slik sett er ruslovgivningen allerede full av hull. Foruten kaffe, har alle de nevnte rusmidlene dokumentert skadepotensiale som overstiger det fra peyote og fleinsopp. I den grad staten har behov for en narkotikalovgivning uten hull, kan ikke dette argumentet veie særlig tungt. Argumentet ble avvist av amerikansk høyesterett, med henvisning til at andre typer narkotika allerede var lovlig for visse grupper.¹⁶⁸

Norge har en føre var-tilnærming til narkotika, der stoffer føres opp så snart man ser at noen ruser seg på dem.¹⁶⁹ England har til sammenligning en rigid narkotikaliste, med en noe omstendelig prosess for å gjøre et stoff ulovlig. Landet har kommet i en situasjon der velkjente stoffer det er konsensus om at har moderate skadevirkninger, som cannabis, LSD og MDMA, er straffbare, mens ukjente stoffer som kan være livsfarlige selges over disk i kiosker.¹⁷⁰ Disse såkalte «legal highs» blir nå oppfattet som et stort problem, og en lovendring står for trappene.¹⁷¹

Den norske tilnærmingen kan altså være kurant. Men den må revideres fra tid til annen. Fleinsopp ble ført opp på narkotikalistens etter dommen i Rt.1982.64. Da visste man ikke så mye om skadevirkningene. I dag vet vi at soppen ikke er spesielt skadelig. I den grad straff

---

¹⁶⁵ Amerikansk høyesteretts dom 21.februar 2006, *Gonzales v. O Centro Espirita Beneficiente Uniao do Vegetal*, side 15.

¹⁶⁶ Ane Høyem og Karoline Steenbuch, «Voksne med ADHD får amfetamin», *NRK.no* 19.april 2005.

¹⁶⁷ Marius Helge Larsen, «Norsk kreftpasient får marihuana», *NRK.no* 17.juni 2013

¹⁶⁸ *Gonzales* side 17.

¹⁶⁹ KRIPOS sitert i Rønning 2010

¹⁷⁰ OECD, *Health at a glance: Europe 2014*, 2014 side 52.

¹⁷¹ Loven vil få navnet *Psychoactive Substances Bill*, og er per 9.desember 2015 fortsatt til behandling i Underhuset..

har en «pedagogisk funksjon» som skal hjelpe ungdommen å ta riktig valg, er det vanskelig å komme bort fra at psilocybin og meskalin bare er noen av en rekke stoffer på narkotikalistene som etter alt å dømme har færre skader for både kropp og psykisk helse enn det alkohol og tobakk har.¹⁷²

Påtalemyndigheten i Italia fremhevet at et religiøst unntak ville vanskeliggjøre håndhevingen av narkotikaforbudet.¹⁷³ Det ble vanskeligere å avdekke langere hvis religion kunne begrunne oppbevaring av store mengder narkotika. For politiet innebar det dessuten et betydelig merarbeid å avdekke om personen var genuint religiøs, eller bare benyttet religion som et påskudd.

EMD-praksis fremhever at «administrative difficulties (...) cannot be allowed to play more than a secondary role» når det gjelder fundamentale menneskerettigheter.¹⁷⁴ Hensynet er relevant, men lite tungtveiende.

FN-konvensjonene har også blitt anført som begrunnelse i alle aktuelle land. Domstolene i Nederland og USA avviste at hensynet til å oppfylle statens folkerettslige forpliktelse kunne utveie betydningen bruken har for den religiøse. Etter min mening hadde det mer lojalt mot narkotikakonvensjonene å fremheve at de langt på vei forutsetter at religiøs bruk under visse omstendigheter er akseptabelt. Slik kan tolkningen harmoniseres.

FNs høykommissær for menneskerettigheter anbefaler statene å beskytte ved lovs form urfolks rett til «drug use» der det er en del av religiøse ritualer.¹⁷⁵ Det er ikke gode grunner til å anlegge en annen løsning for religiøse brukere som ikke er urfolk etter EMK artikkel 9.

Seremoniene pågår og sprer seg til stadig flere land, selv under straffetrussel. Det viser at straffelegging av slike ritualer er ineffektivt. Staten bør derimot gå i dialog med det religiøse miljøet i Norge for å lage en løsning i fellesskap.

Inntil det skjer, er domstolene overlatt oppgaven med å tolke straffeloven i lys av EMK. Med de begrensede farene for folkehelsen religiøs bruk av fleinsopp og peyote medfører, følger det av proporsjonalitetsvurderingen at staten må begrense sin bruk av maktmidler. Den norske straffeloven åpner bare for to alternativer: straff eller frifinnelse. I valget mellom de to, må

---

¹⁷² Ot.prp.nr.22 (2008-2009) side 91.

¹⁷³ Se del 1.5.4.4.

¹⁷⁴ *Olsson mot Sverige, op.cit.* avsnitt 82.

¹⁷⁵ Høykommissæren for menneskerettigheter, *op.cit.* side 16.

resultatet etter omstendighetene bli frifinnelse når bruken er genuint religiøs, sett hen til de variablene som er tegnet opp i del 3.3.

En bedre løsning enn straff er å stille krav om aldersgrense, om at det gis tilstrekkelig informasjon om sakramentet før det inntas, og kanskje også ut fra et føre var-perspektiv at spesielle tiltak tas for folk som har en familiehistorie med alvorlige sinnslidelser. Men dette er krav som hører lite hjemme i en strafferettssak.

4. Referanser

Norske lover, forskrifter og forarbeider

Dok.nr. 16 2011-2012. *Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.*

Forskrift om narkotika. (2013). *FOR-2013-02-14-199.*

Grunnloven (1814). *LOV-1814-05-17*

Innst.186 S. (2013-2014). *Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter, med unntak av romertall X og romertall XXIV.*

Legemiddeloven (1992). *LOV-1992-12-04-132.*

Menneskerettsloven (1999). *LOV-1999-05-21-30.*

NOU 2002:4. *Ny straffelov. Straffelovkommisjonens delutredning VII.*

Ot.prp.nr.22 (2008-2009). *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).*

Straffeloven (1902). *LOV-1902-05-22-10*

Straffeloven (2005). *LOV-2005-05-20-28.*

Straffeprosessloven (1981). *LOV-1981-05-22-25.*

Norsk rettspraksis:

Rt.1982.64

Rt.2000.996

Rt.2002.557

Rt.2003.359

Rt.2005.833

Rt.2008.1409

Rt.2009.780

Rt.2015.81

Konvensjoner og utenlandske lover

Controlled Drugs and Substances Act. S.C. 1996, c. 19 (1996)

Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine (1997)

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950).

Convention on the rights of the child (1989).

International Covenant on Civil and Political rights (1966)

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966)

Religious Freedom Restoration Act (1993). Loven opprettet kapittel 21 B i 42 U.S. Code Chapter

Psychoactive Substances Bill (til behandling i House of Commons)

Statute of the International Court of Justice (1946).

United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. (1988).

United Nations Convention on Psychotropic Substances. (1971).

United Nations Single convention on narcotic drugs (1961).

Vienna Convention on the law of treaties . (1969).

Utenlandsk og internasjonal rettspraksis

Amerikansk høyesteretts dom *City of Boerne v. Flores, Archbishop of San Antonio, et al.*, 25.juni 1997 (95-2074)

Amerikansk høyesteretts dom *Employment Division v. Smith*, 17.april 1990 (88-1213)

Amerikansk høyesteretts dom *Gonzales v. O Centro Espirita Beneficiente Uniao do Vegetal*, 21.februar 2006 (04-1084)

Amerikansk høyesteretts dom *Sherbert v. Verner*, 17.juni 1963 (374 U. S. 398)

Amerikanske State of Kansas Court of Appeals dom *State of Kansas v. McBride*, 27.februar 1998 (78 & 79 189)

EMDs dom *Airey mot Irland*, 9.oktober 1979 (6289/73)

EMDs dom *Bayatyan mot Armenia*, 7.juli 2011 (23459/03)

EMDs dom *Bouyid mot Belgia*, 28.september 2015 (23380/09)

EMDs dom *Buscarini mfl. mot San Marino*, 18.februar 1999 (24645/94)

EMD (Kommisjonens) avgjørelse *C. mot Storbritannia*, 15.desember 1983 (10358/83)

EMDs dom *Cantoni mot Frankrike*, 11.november 1996 (17862/91)

EMDS dom *Cha'are Shalom Ve Tsedek mot Frankrike*, 27.juni 2000 (27417/95)

EMDs dom *Eweida mfl. mot Storbritannia*, 27.mai 2013 (48420/10, 59842/10, 51671/10 & 36516/10)

EMDs dom *Handyside mot Storbritannia*, 7.desember 1976 (5493/72)

EMD (Kommisjonens) avgjørelse *Hardison mot Storbritannia*, 20.februar 2007 (37238/05)

EMDs dom *Hermi mot Italia*, 18.oktober 2006 (18114/02)

EMDs dom *Holy Monasteries mot Hellas*, 4.desember 1994 (13984/88)

EMDs dom *Jehovas Vitner i Moskva mot Russland*, 10.juni 2010 (302/02)

EMDs dom *Khoroshenko mot Russland*, 30.juni 2015 (41418/04)

EMDs dom *Kokkinakis mot Hellas*, 25.mai 1993 (14307/88)

EMDs dom *Leander mot Sverige*, 26.mars 1987 (9248/81)

EMDs dom *Manoussakis mfl. mot Hellas*, 26.september 1996 (18748/91)

EMDs dom *Maslov mot Østerrike*, 23.juni 2008 (1638/03)

EMDs dom *Metropolitan church of Bessarabia mfl. mot Moldova*, 27.mars 2002 (45701/99)

EMDs dom *Olsson mot Sverige*, 24.mars 1988 (10465/83)

EMDs dom *S.A.S. mot Frankrike*, 1.juli 2014 (43835/11)

EMDs dom *Silver mot Storbritannia*, 25.mars 1983 (5947/72)

EMDs avgjørelse *Skugar mfl. mot Russland*, 3.desember 2009 (40010/04)

EMDs dom *Sunday Times mot Storbritannia*, 26.april 1979 (6538/74)

EMDs dom *Winterwerp mot Nederland*, 24.oktober 1979 (6301/73)

Engelske Lewes Crown Courts dom *Regina v. Casey Hardison*, 13.januar 2005 (200504343C4*2)
Engelske Court of Appeals dom *Regina v. Casey Hardison*, 25.mai 2006 (200504343 C4)
Engelske Inner London Crown Courts dom *Regina v. Paul Simon Taylor*, 30.juli 2001 (1 Cr App R 37)
Engelske Court of Appeals dom *Regina v. Paul Simon Taylor*, 23.oktober 2001 (EWCA Crim 2263)
Italienske Cassazione Sesta Sezione Penales dom *Procuratore generale mot anonym*, 3.juli 2008 (28720)
Nederlandske Rechtbank Amsterdams dom *Påtalemyndigheten mot Fijneman* 21.mai 2001 (13/067455-99). Basert på den engelske oversettelsen, tilgjengelig på http://www.mestreirineu.org/decisao_holanda.htm

Juridisk teori:

Aall, Jørgen. Noen straffeprosessuelle tvangsmidler og menneskerettighetene. *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 1994 side 584-660.

Aall, Jørgen. *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave (Bergen 2015).

Aarre, Hans Eide, *Livssynsfrihet & Menneskerettigheter* (Oslo 1997).

Evans, Carolyn. *Freedom of religion under the European convention on Human Rights* (Oxford 2002).

Fawcett, J. E. S. *Application of the European convention on human rights*, 2. Utgave, (Oxford 1987).

Harris, D., O'Boyle, M., & Warbrick, C. *Law of the European Convention on Human Rights* (London 1995).

Hofer, Paul. J.. Ranking Drug Harms for Sentencing Policy. *Social Science Research Network*, 2015.

Labate, B Beatriz Caiuby og Henrik Jungaberle, *The Internationalization of Ayahuasca* (Zürich 2011).

Labate, Beatriz Caiuby og Clancy Cavnar, *Prohibition, Religious Freedom, and Human Rights: Regulating Traditional Drug Use* (Berlin 2014).

Lande, Adolf. *Commentary on the Convention on Psychotropic Substances* (New York 1976).

Laycock, Douglas. Peyote, Wine and the First Amendment, i *Christian Century*, 1989 side 876 flg.

Strand, Vibeke Blaker. Forholdet mellom den norske Grunnlovens menneskerettigheter, de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene og ordinær lovgivning - Særlig om religionsfrihet og vern mot diskriminering. *Retfærd*, 2007 side 1-23.

Taylor, Paul M. *Freedom of Religion - UN and European Human Rights Law and Practice* (Cambridge 2006).

Walsh, Charlotte. Drugs and human rights: private palliatives, sacramental freedoms and cognitive liberty, i *The International Journal of Human Rights*, 2010 side 425-441.

Annen vitenskapelig litteratur (medisin, historie, religion):

- Bruhn, J. G., Smet, P. A., El-Seedi, H. R., & Beck, O. Mescaline use for 5700 years. *The Lancet*, 2002 side 1866.
- Carhart-Harris, R. L., Erritzoe, D., Williams, T., Stone, J. M., Reed, L. J., Colasanti, A., . . . Nutt, D. Neural correlates of the psychedelic state as determined by fMRI studies with psilocybin. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 2020 side 2138–2143.
- Crocq, M.-A. Historical and cultural aspects of man's relationship with addictive drugs. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 2007 side 355-361.
- Fischer, B., & Kendall, P. Commentaries on Caulkins et al. (2011). *Addiction*, 2011 side 1891-1892.
- Gable, R. S. Comparison of acute lethal toxicity of commonly abused psychoactive substances. *Addiction*, 2004 side. 686-696.
- Gable, R. S. (2006). Acute toxicity of drugs versus regulatory status, i J.Fish, *Drugs and Society: U.S. Public Policy* side 149-162 (Lanham, 2006)
- Halpern, J. H., Sherwood, A. R., Hudson, J. I., Yurgelun-Todd, D., & Pope Jr., H. G. Psychological and Cognitive Effects of Long-Term Peyote Use Among Native Americans. *Biological Psychiatry*, 2005 side 624-631.
- Hendricks, P. S., Thorne, C. B., Clark, C. B., Coombs, D. W., & Johnson, M. W. Classic psychedelic use is associated with reduced psychological distress and suicidality in the United States adult population. *Journal of Psychopharmacology*, 2015 side 280-288.
- Henquet, C., Krabbendam, L., Spauwen, J., Kaplan, C., Lieb, R., Wittchen, H.-U., & van Os, J. Prospective cohort study of cannabis use, predisposition for psychosis, and psychotic symptoms in young people. *BMJ*, 2004 side 330.
- Johansen, P. Ø., & Krebs, T. S. Psychedelics not linked to mental health problems or suicidal behaviour: A population study. *Journal of Psychopharmacology*, 2015 side 270-279.
- Metzner, R. Entheogenic rituals, shamanism and green psychology. *European Journal of Ecopsychology*, 2013 side 64-77.
- Nutt, D., King, L. A., Saulsbury, W., & Blakemore, C. Development of a rational scale to assess the harms of drugs of potential misuse. *The Lancet*, 2007 side 1047-1053.
- Nutt, D., King, L., & Nichols, D. E. Effects of Schedule I drug laws on neuroscience research and treatment innovation. *Nature Reviews Neuroscience*, 2013 side 577-585.
- Nutt, D., King, L., & Philips, L. Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. *The Lancet*, 2010 side 1558–1565.
- Petri, G., Expert, P., Turkheimer, F., Carhart-Harris, R., Nutt, D., Hellyer, P. J., & Vaccarino, F. Homological scaffolds of brain functional networks. *Journal of the Royal Society*, 29.oktober 2014.
- van Amsterdam, J., Opperhuizen, A., & van den Brink, W. Harm potential of magic mushroom use: A review. *Regulatory Toxicology and Pharmacology*, 2011 side 423-429.

van Amsterdam, J., Opperhuizen, A., Koeter, M., & van den Brink, W. Ranking the harm of alcohol, tobacco and illicit drugs for the individual and the population. *European Addiction Research*, 2010 side 202-207.

Uttalelser, rapporter og internettkilder fra FN-organer NGOer og andre internasjonale organisasjoner:

Corte Interamericano de Derechos Humanos. Hjemmeside: <http://www.corteidh.or.cr/>

Human Rights Committee. *Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies* (New York 1994).

Human Rights Watch. *Submission to Office of the UN High Commissioner for Human Rights on the Issue of Drugs and Human Rights*, 15.mai 2015.

Tilgjengelig på: <https://www.hrw.org/news/2015/05/15/human-rights-watch-submission-office-un-high-commissioner-human-rights-issue-drugs>

Høykommissæren for menneskerettigheter. *Study on the impact of the world drug problem on the enjoyment of human rights. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, 4.september 2015.

Tilgjengelig på: <https://dl.dropboxusercontent.com/u/64663568/library/Study-impact-of-the-world-drug-problem-on-human-rights.pdf>

OECD. *Health at a glance: Europe 2014*, 3.desember 2014.

Tilgjengelig på: <http://www.oecd.org/health/health-at-a-glance-europe-23056088.htm>

United Nations International Narcotics Control Board. REF: INCB-PSY 151/10, Brev 1.juni 2010.

Tilgjengelig på:

http://iceers.org/Documents/ICEERS_site/Letters/INCB/INCB_Response_Inquiry_ICEERS_Ayahuasca_2010.pdf

United Nations Treaty Collection. *Convention on Psychotropic Substances*, nettsted. Tilgjengelig på:

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-16&chapter=6&lang=en

WHO. *Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations*, rapport juli 2014.

Tilgjengelig på: <http://www.who.int/hiv/pub/guidelines/keypopulations/en/>

Aviser og nettaviser:

BBC. Jamaica decriminalizes marijuana use. *BBC World News*, 25.februar 2015. Tilgjengelig på:

<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-31618389>

Bergens tidende. Exit Moralismen. *Leder*, 6.desember 2015. Tilgjengelig på:

<http://www.bt.no/meninger/leder/Exit-moralismen-3496557.html>

- Dahl, Andreas. Om mus, menn og Johann Hari. *Morgenbladet debatt*, 8. desember 2015. Tilgjengelig på: <http://morgenbladet.no/ideer/2015/12/om-mus-menn-og-johann-hari>
- Garcia-Navarro, Lourdes. Mexico's Peyote Endangered by 'Drug Tourists', *NPR*, 3. september 2007. Tilgjengelig på: www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=14064806
- Høyem, Ane og Karoline Steenbuch. Voksne med ADHD får amfetamin. *Nrk.no*, 19. april 2005. Tilgjengelig på: <http://www.nrk.no/livsstil/voksne-med-adhd-far-amfetamin-1.1314625>
- Larsen, Marius Helge. Norsk kreftpasient får marihuana. *NRK.no*, 17. juni 2013. Tilgjengelig på: <http://www.nrk.no/norge/norsk-kreftpasient-far-marihuana-1.11084879>
- Marsa, Linda. Researchers are giving psychedelics to cancer patients to help alleviate their despair — and it's working. *Aeon magazine*, 28. mars 2014. Tilgjengelig på: <http://aeon.co/magazine/health/psychedelics-relieve-cancer-patients-despair/>
- Popham, Peter. Rastas can use cannabis, Italian court rules. *The Independent*, 23. oktober 2008. Tilgjengelig på: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/rastas-can-use-cannabis-italian-court-rules-865829.html>
- Spinnanger, Ina Roll og Sturla Haugsgjerd. Samfunnet må på rehab. *Morgenbladet debatt*, 26. november 2014. Tilgjengelig på: <http://morgenbladet.no/2015/11/samfunnet-ma-pa-rehab-0>
- Uribe, Pablo Medina. Amazon leaders and academics denounce ayahuasca rituals led by outsiders. *Al Jazeera International*, 27. september 2015. Tilgjengelig på: <http://america.aljazeera.com/articles/2015/9/27/amazon-leaders-and-academics-denounce-ayahuasca-rituals-led-by-outsiders.html>

Andre kilder:

- Encyclopedia Britannicas nettutgave. *Native American Church*, aksessert 15. oktober 2015.
- Huxley, Aldous. *The Doors of Perception and Heaven and Hell*, 1. utgave (London 1954)
- Løkke, Eirik og Torstein Ulserød. Narkotikapolitikken: Behov for nye ideer og bedre løsninger. *Civita-notat nr. 1*, (Oslo 2015)
- National Conference of State Legislatures. *State Religious Freedom Restoration Acts*. Aksessert 1. desember 2015 fra <http://www.ncsl.org/research/civil-and-criminal-justice/state-rfr-statutes.aspx>
- Olson, Theodore B. *Peyote Exemption for Native American Church* (Washington 1981).
- Ratzinger, Joseph. *Brev til Kongregasjonen for tros læren*, 24. juli 2003. Hentet fra <http://www.catholicceliacs.org/Bishops.html>
- Rønning, Bård K. *Ayahuasca-seremonier i Europa - søramerikansk sjamanisme i vestlig, nyreligiøs kontekst*. Masteroppgave i religionshistorie, (Universitetet i Oslo, 2010.) Tilgjengelig på: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/23903>
- Wikipedia. *Coca*. Hentet 6. desember 2015 fra <https://en.wikipedia.org/wiki/Coca>

Wikipedia. *Santo Daime*. Hentet 1.desember 2015 fra https://en.wikipedia.org/wiki/Santo_Daime

Winsnes, Andreas. *Naturreligioner og psykoaktive planter* (Oslo 2007).